

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної (бакалаврської) роботи
за спеціальністю 071 – «Облік і оподаткування»

на тему: Методика формування фінансових результатів
діяльності підприємства та їх оподаткування

Виконав: студент 4 курсу, групи ЗОП-21

Конончук К.Д.

ПІБ

підпис

Керівник

док-р філос. доцент Роєва О.С.

ПІБ

підпис

Нормоконтролер

к.е.н. доцент Шепелюк В.А.

ПІБ

підпис

Завідувач кафедри

к.е.н., доцент Адамовська В.С.

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління
 Перший (бакалаврський) рівень
 Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
 Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри МООПУ
 к.е.н., доцент Адамовська В.С.

« 20 » лютого 2025 року

ЗАВДАННЯ на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу студенту

Конончук Катерини Дмитрівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Методика формування фінансових результатів діяльності підприємства та їх оподаткування

керівник роботи Росва Ольга Сергіївна, док-р. філос., доц.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено наказом по КНУ від « 20 » лютого 2025 року № 132с

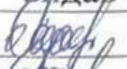
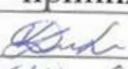
2. Строк подання студентом роботи «16 » червня 2025р _____

3. Вихідні дані до роботи Закон України про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні; Національні Положення (стандарты) бухгалтерського обліку № 1,9,15,16; статистичні дані, Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 1; Міжнародні стандарти фінансової звітності №1,9,15; Податковий Кодекс України; облікові дані та звітність ТОВ «Дизельний завод»; дослідження та наукові статті українських і закордонних авторів

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) вступ, теоретико-методологічні основи формування фінансових результатів та їх оподаткування, організація обліку та аналіз формування фінансових результатів на ТОВ «Дизельний завод», проблемні аспекти обліку фінансових результатів та їх вплив на виникнення податкових ризиків ТОВ «Дизельний завод», висновки.

5. Перелік графічного матеріалу: 12 таблиць, 11 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

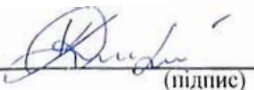
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Росва О.С., доцент		
Розділ 2	Росва О.С., доцент		

7. Календарний план:

№ з/п	Етапи роботи	Термін виконання	Примітки
1.	Співбесіда зі студентом за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	20.02.2025	Виконано
2.	Збір матеріалів до кваліфікаційної (випускної) роботи	24.02-08.03.2025	Виконано
3.	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної (випускної) роботи	10.0-15.03.2025	Виконано
4.	Підготовка I розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його консультанту	17.03-16.04.2025	Виконано
5.	Підготовка II розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його консультанту	17.04-21.05.2025	Виконано
6	Підготовка вступної частини	22.05.2025	Виконано
7	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи студентом	23.05-04.06.2025	Виконано
8	Отримання відгуку керівника	16.06.2025	Виконано
9	Попередній захист роботи	05.06.2025	Виконано
10	Захист роботи	20.06.2025	Виконано

Дата видачі завдання «20» лютого 2025 р.

Студент

(підпис)

Конончук К.Д.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Росва О.С.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

	стор.
ЗАВДАННЯ НА РОБОТУ	2
РЕФЕРАТ	4
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	5
ВСТУП	6
1 Теоретико-методологічні основи формування фінансових результатів та їх оподаткування	8
1.1 Економічна сутність фінансового результату: прибуток, збиток, фінансовий результат до оподаткування	8
1.2 Нормативно-правове регулювання формування фінансових результатів підприємства	15
2 Організація обліку та аналіз формування фінансових результатів на ТОВ «Дизельний завод»	19
2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Дизельний завод»	19
2.2 Облікова політика ТОВ «Дизельний завод» щодо формування фінансових результатів	30
2.3 Бухгалтерський облік фінансових результатів діяльності на ТОВ «Дизельний завод»	33
2.4 Відображення фінансових результатів у звітності ТОВ «Дизельний завод»	39
2.5 Внутрішньогосподарський контроль формування фінансових результатів ТОВ «Дизельний завод»	41
2.6 Проблемні аспекти обліку фінансових результатів та їх вплив на виникнення податкових ризиків ТОВ «Дизельний завод»	44
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	57

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну (випускную) роботу на тему:

Методика формування фінансових результатів діяльності підприємства та їх оподаткування

ВР: 56 сторінок, 12 таблиць, 11 рисунків, 43 джерел, 9 додатків.

Мета ВР: є теоретичне обґрунтування та практичне дослідження процесу формування фінансових результатів підприємства, оцінка його облікової політики, методів аналітичної обробки фінансових показників і визначення впливу облікових рішень на податкові зобов'язання в умовах загальної системи оподаткування.

Об'єкт дослідження: система обліку, аналізу, контролю та оподаткування фінансових результатів суб'єкта господарювання.

Предмет дослідження: виступають теоретико-методичні та практичні аспекти формування фінансових результатів діяльності підприємства в умовах дії загальної системи оподаткування.

Методи дослідження: аналіз і синтез, логічне узагальнення, індукцію та дедукцію, порівняння, методи економічного аналізу, а також елементи моделювання господарських ситуацій.

Результати дослідження:

у роботі обґрунтовано економічну сутність фінансових результатів, узагальнено підходи до їх обліку в національній та міжнародній практиці, досліджено нормативне регулювання, здійснено аналіз фінансово-економічної діяльності ТОВ «Дизельний завод» за 2022–2024 рр. Проведено оцінку облікової політики та методики формування прибутку, виявлено недоліки у внутрішньогосподарському контролі, проаналізовано вплив облікових рішень на податкові зобов'язання та обґрунтовано заходи щодо мінімізації податкових ризиків.

Ключові слова: фінансові результати, прибуток, витрати, податок на прибуток, бухгалтерський облік, система оподаткування, облікова політика, податкові ризики.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

1. БО – бухгалтерський облік;
2. ВК -власний капітал;
3. ВЗ - виробничі запаси;
4. ГК - грошові кошти;
5. грн. – гривні;
6. див. – дивіться;
7. дод. – додаток;
8. ЗУ – Закон України;
9. МВО – матеріально відповідальна особа;
10. млн. – мільйон;
11. МСБО – міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
12. МСФЗ – міжнародні стандарти фінансової звітності;
13. Небор.ак.- необоротні активи;
14. п. – пункт;
15. п.п. – підпункт;
16. ПКУ – Податковий кодекс України;
17. П(С)БО – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку;
18. рис. – рисунок;
19. рах. – рахунок;
20. табл. – таблиця;
21. тис. - тисяч;
22. ТМЦ – товарно-матеріальні цінності;
23. ТОВ - товариство з обмеженою відповідальністю;
24. ЧП - чистий прибуток;
25. Ф. - форма

ВСТУП

В умовах трансформаційних змін в економіці України та ускладнення механізмів регулювання підприємницької діяльності особливої актуальності набувають питання достовірного формування фінансових результатів як основи для обґрунтованого управління, фінансового аналізу та податкового планування. Фінансовий результат є інтегральним показником, який відображає ефективність господарювання підприємства, визначає рівень його прибутковості, інвестиційної привабливості та фінансової стійкості.

Процес формування фінансових результатів тісно пов'язаний із системою бухгалтерського обліку, обліковою політикою підприємства та чинною нормативно-правовою базою, що регламентує порядок визнання доходів, витрат, нарахування амортизації, формування резервів тощо. Водночас фінансові результати є податковою базою для обчислення податку на прибуток, а відтак — мають безпосередній вплив на фіскальні зобов'язання підприємства. Помилки або неточності в обліку можуть призводити до податкових ризиків, фінансових втрат і втрати довіри з боку користувачів звітності.

Особливої важливості ці питання набувають для суб'єктів господарювання, які працюють у виробничій сфері та перебувають на загальній системі оподаткування, оскільки саме вони мають складну структуру витрат, багатокомпонентні доходи й підвищену чутливість до змін у податковому законодавстві.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю глибокого дослідження методики формування фінансових результатів, критичної оцінки підходів, які застосовуються в теорії та практиці, а також обґрунтування шляхів удосконалення обліку й аналізу прибутковості підприємств у контексті підвищення фінансової прозорості та мінімізації податкових ризиків.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування та практичне дослідження процесу формування фінансових результатів підприємства, оцінка його облікової політики, методів аналітичної обробки фінансових показників і

визначення впливу облікових рішень на податкові зобов'язання в умовах загальної системи оподаткування.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються такі завдання:

- розкрити економічну сутність фінансових результатів діяльності підприємства та проаналізувати наукові підходи до їх визначення;
- дослідити нормативно-правове регулювання процесу формування фінансового результату;
- проаналізувати облікову політику та методику бухгалтерського обліку доходів, витрат і прибутку на ТОВ «Дизельний завод»;
- здійснити фінансово-економічний аналіз прибутковості та фінансової стійкості підприємства;
- виявити проблеми внутрішнього контролю та облікових оцінок, що впливають на податкові зобов'язання;
- запропонувати практичні заходи для удосконалення обліку фінансових результатів та мінімізації податкових ризиків.

Об'єктом дослідження є система обліку, аналізу, контролю та оподаткування фінансових результатів суб'єкта господарювання.

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні та практичні аспекти формування фінансових результатів діяльності підприємства в умовах дії загальної системи оподаткування.

Інформаційною базою роботи є нормативно-правові акти України, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, а також звітність та облікова інформація ТОВ «Дизельний завод» за 2022–2024 роки.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що висновки та запропоновані рекомендації можуть бути використані підприємствами для вдосконалення облікової політики, організації контролю за формуванням фінансових результатів та оптимізації податкового навантаження.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ЇХ ОПОДАТКУВАННЯ

1.1 Економічна сутність фінансового результату: прибуток, збиток, фінансовий результат до оподаткування.

Формування фінансових результатів є ключовим аспектом оцінки ефективності функціонування підприємства. Це процес, що охоплює систематизацію, обробку та інтерпретацію інформації про доходи, витрати й прибуток у межах визначеного облікового періоду. У науковій літературі висвітлено різні методичні підходи до формування фінансових результатів, що зумовлено відмінностями у нормативно-правовому полі, практиці ведення обліку, цілях аналізу та специфіці господарської діяльності.

У науковій літературі фінансовий результат, як правило, ототожнюється з економічною категорією прибутку або збитку, що виникає внаслідок зіставлення доходів та витрат у процесі здійснення господарської діяльності.

Науковий дискурс щодо економічної природи фінансового результату охоплює кілька основних підходів:

1. Класичний (вартісний) підхід, представлений у працях П. Самуельсона, Дж. Кейнса, А. Сміта [13, 33, 39], ґрунтується на тому, що фінансовий результат є різницею між доходом, отриманим підприємством, та витратами, понесеними для його досягнення. У межах цього підходу прибуток трактується як винагорода за підприємницьку діяльність, ризик, управлінські рішення.

2. Функціональний підхід розглядає фінансовий результат як індикатор результативності основних функцій підприємства — виробничої, збутової, інвестиційної та фінансової. У цьому контексті прибуток не лише фінансовий показник, а й результат досягнення ефективності в управлінні

ресурсами. Прихильники цього підходу зокрема, Т. Бланк, І. Кріщенко трактують фінансовий результат як багатофакторну модель ефективності [1, 12]

3. Системний підхід фокусує увагу на взаємозв'язку фінансового результату з іншими елементами фінансово-економічної системи підприємства. У працях С. Покропивного, Г. Савицької наголошується, що фінансовий результат є функцією як внутрішніх факторів (рівень витрат, продуктивність праці, структура капіталу), так і зовнішніх (цінова кон'юнктура, податкове навантаження, інфляційні процеси) [29, 30].

4. Вартісно-результативний підхід, запропонований низкою сучасних дослідників зокрема, О. Терещенко, Ю. Бажал, трактує фінансовий результат як кінцевий прояв результативності операційного циклу, що вимірюється у вартості приросту власного капіталу підприємства [34]. У цьому контексті прибуток є не стільки результатом доходу, скільки індикатором приросту капіталізованої цінності бізнесу.

5. Капіталово-орієнтований підхід, що використовується в рамках концепції економічного прибутку (economic profit), фокусується на врахуванні альтернативних витрат. Зокрема, якщо прибуток підприємства не перевищує вартість залученого капіталу, то він розглядається як економічно неефективний, навіть за формально позитивного результату.

Таким чином, економічна сутність фінансового результату охоплює не лише облікову категорію прибутку, а й багатофакторний економічний феномен, що характеризує здатність підприємства створювати вартість у довгостроковому вимірі.

У науковій літературі виділяють кілька основних методичних підходів до формування фінансового результату:

1. Маржинальний підхід, заснований на концепції змінних і постійних витрат (Cost-Volume-Profit analysis), передбачає визначення фінансового результату як різниці між маржинальним доходом і постійними витратами. Цей підхід широко використовується в управлінському обліку для аналізу рентабельності продукції, прийняття рішень щодо ціноутворення тощо.

2. Факторний підхід передбачає побудову фінансового результату як результату впливу окремих економічних факторів: обсягів реалізації, структури продукції, ціни, собівартості. У межах цього підходу фінансовий результат є об'єктом детального декомпозиційного аналізу.

3. Бухгалтерський підхід реалізується через принцип подвійного запису: доходи визнаються у момент їх нарахування, витрати — в момент виникнення зобов'язань або використання ресурсів. Формально прибуток визначається як сальдо рахунків класу 7 (доходи) і класу 9 (витрати), або на основі аналітичного регістру прибутків і збитків.

4. Калькуляційний підхід пов'язаний із визначенням собівартості продукції. Чим точніше сформована собівартість (пряма, повна, скоригована), тим об'єктивніше розраховується фінансовий результат. У цьому аспекті підхід до калькулювання (нормативний, позамовний, попроцесний) відіграє значну роль у точності визначення прибутку.

5. Стратегічний підхід, притаманний сучасним зарубіжним системам управління (наприклад, концепції value-based management), розглядає фінансовий результат у довгостроковому контексті вартості для акціонерів. Такий підхід базується на врахуванні показника EVA (економічна додана вартість), що враховує вартість капіталу та показує, чи перевищує прибуток підприємства очікуваний рівень доходності для інвестора.

Таблиця 1.1.- Підходів до формування фінансових результатів

Підхід	Переваги	Недоліки
Класичний	Простота, наочність	Не враховує стратегічну вартість прибутку
Функціональний	Зв'язок із операційною діяльністю	Потребує складної аналітики
Бухгалтерський	Регламентованість, обґрунтованість	Обмежена гнучкість, схильність до формалізму
Маржинальний	Універсальність для управлінського аналізу	Обмежена сфера застосування в зовнішній звітності
Капіталово-орієнтований (EVA)	Оцінка з позиції вартості для інвестора	Складність у розрахунку, потреба у коригуванні фінансової звітності

Джерело: сформовано автором на основі даних [15, 26,27,30,]

Сучасні науковці також акцентують увагу на аналітичному підході до формування фінансових результатів. Проскуріна та Гнідкова зазначають, що саме якісний аналіз прибутковості забезпечує обґрунтованість управлінських рішень та є інструментом оцінки результативності бізнесу [25]. Тому, у контексті вдосконалення методики формування фінансових результатів, Джерелейко С виокремлює важливість інтеграції управлінського обліку в систему фінансового обліку. Такий підхід сприяє отриманню більш релевантної інформації для керівників і власників підприємств [7]. Кононенко, Грибовська, Ходаківська наголошують, що методика формування фінансових результатів має враховувати фактори зовнішнього і внутрішнього впливу, зокрема обсяг реалізації, структуру витрат, рівень податкового навантаження, політику ціноутворення, ефективність використання ресурсів [15]. У публікації Назарової та співавторів запропоновано виділяти облікові процедури формування фінансових результатів окремо для операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Це дає змогу деталізувати джерела прибутків та витрат і підвищити прозорість звітності [19].

У зарубіжній практиці широко застосовуються підходи, орієнтовані на цінність для інвесторів та акціонерів. Зокрема, популярним є концепт економічного прибутку (EVA – Economic Value Added), що враховує не лише бухгалтерський прибуток, а й вартість залученого капіталу.

Порівняння наукових підходів українських та іноземних авторів до формування фінансових результатів дозволяє виділити кілька ключових розбіжностей:

1) Фокус дослідження. Вітчизняні автори Мельник Л.М., Пархоменко В.І. здебільшого зосереджуються на практичних аспектах формування фінансового результату в рамках чинної методології бухгалтерського обліку. Натомість зарубіжні дослідники Р. Ентоні, Х. Гордон, Р. Каплан розглядають прибуток як компонент системи створення вартості бізнесу та інструмент стратегічного управління.

2) Методологія обліку. Українські підходи здебільшого дотримуються принципу обережності та традиційної логіки бухгалтерського визначення прибутку, натомість західні концепції активно застосовують моделі прогнозування, управління результативністю (performance management), оцінки за справедливою вартістю.

3) Інтерпретація прибутку. У вітчизняній науці прибуток найчастіше трактується як фінансовий показник поточної ефективності. У західній літературі домінує концепція прибутку як індикатора довгострокового зростання і стійкості бізнесу.

Отже, існуючі підходи до формування фінансового результату відрізняються за глибиною, обсягом врахованих факторів, методологією обчислення. Вибір підходу має базуватись на цілях обліку, типі управлінських рішень, специфіці діяльності підприємства, а також рівні розвитку облікової системи. Подальше вдосконалення методики формування фінансових результатів передбачає інтеграцію традиційних бухгалтерських принципів із сучасними концепціями управління ефективністю бізнесу.

Фінансовий результат є складною економічною категорією, яка характеризує не лише прибутковість діяльності підприємства, а й його потенціал до зростання вартості в довгостроковій перспективі. Насамперед, цей показник відображає загальний рівень ефективності господарської діяльності, демонструючи співвідношення між доходами та витратами за певний період. Фінансовий результат виконує не лише функцію обліку, а й слугує важливим інструментом управління та аналізу: на його основі формуються як стратегічні, так і поточні управлінські рішення, визначається спроможність до самофінансування, оцінюється інвестиційна привабливість та рівень платоспроможності підприємства. За твердженням Савицької Г. В., фінансовий результат відображає процес перетворення ресурсів виробництва у вартісну форму кінцевого продукту [30].

У широкому значенні фінансовий результат — це різниця між загальними доходами та витратами підприємства. У науковій літературі його зазвичай

поділяють на прибуток (або збиток) від основної діяльності, фінансових операцій та інших джерел. Наприклад, дослідники Глушко та Грачова виділяють два основних підходи до визначення фінансового результату — касовий та нарахувальний [4]. У вітчизняній практиці обліку суб'єктів господарювання переважає метод нарахування, згідно з яким доходи та витрати визнаються в момент їх виникнення, а не при фактичному надходженні чи витрачанні грошових коштів. Це означає, що показник фінансового результату не тотожний залишку коштів на рахунках підприємства: фіксований прибуток може існувати за умови відсутності грошових надходжень, і навпаки — наявність коштів не завжди свідчить про позитивний результат. Така система ведення обліку створює певні суперечності, оскільки доходи й витрати фіксуються незалежно від реального руху коштів.

Натомість для фізичних осіб – підприємців (ФОП) передбачено інший підхід до обліку: вони ведуть Книгу обліку доходів і витрат за касовим методом, відповідно до якого фінансовий результат формується на підставі фактичного надходження або вибуття коштів. Зокрема, отриманий аванс у ФОП визнається доходом і одразу впливає на розмір прибутку, тоді як у підприємства така операція не збільшує доходи. Крім того, фізичні особи – підприємці не мають права враховувати у складі витрат низку витрат, дозволених підприємствам, зокрема амортизацію легкових автомобілів, курсові різниці, а також витрати, не підтверджені фактичною сплатою коштів.

Таким чином, методологічні підходи до формування фінансового результату суттєво різняться залежно від організаційно-правового статусу суб'єкта господарювання, що зумовлює специфіку облікової інформації та її відображення у звітності.

Загалом фінансові результати поділяють за кількома критеріями: за характером діяльності, за рівнем розрахунку, за економічним змістом (рис.1.1).

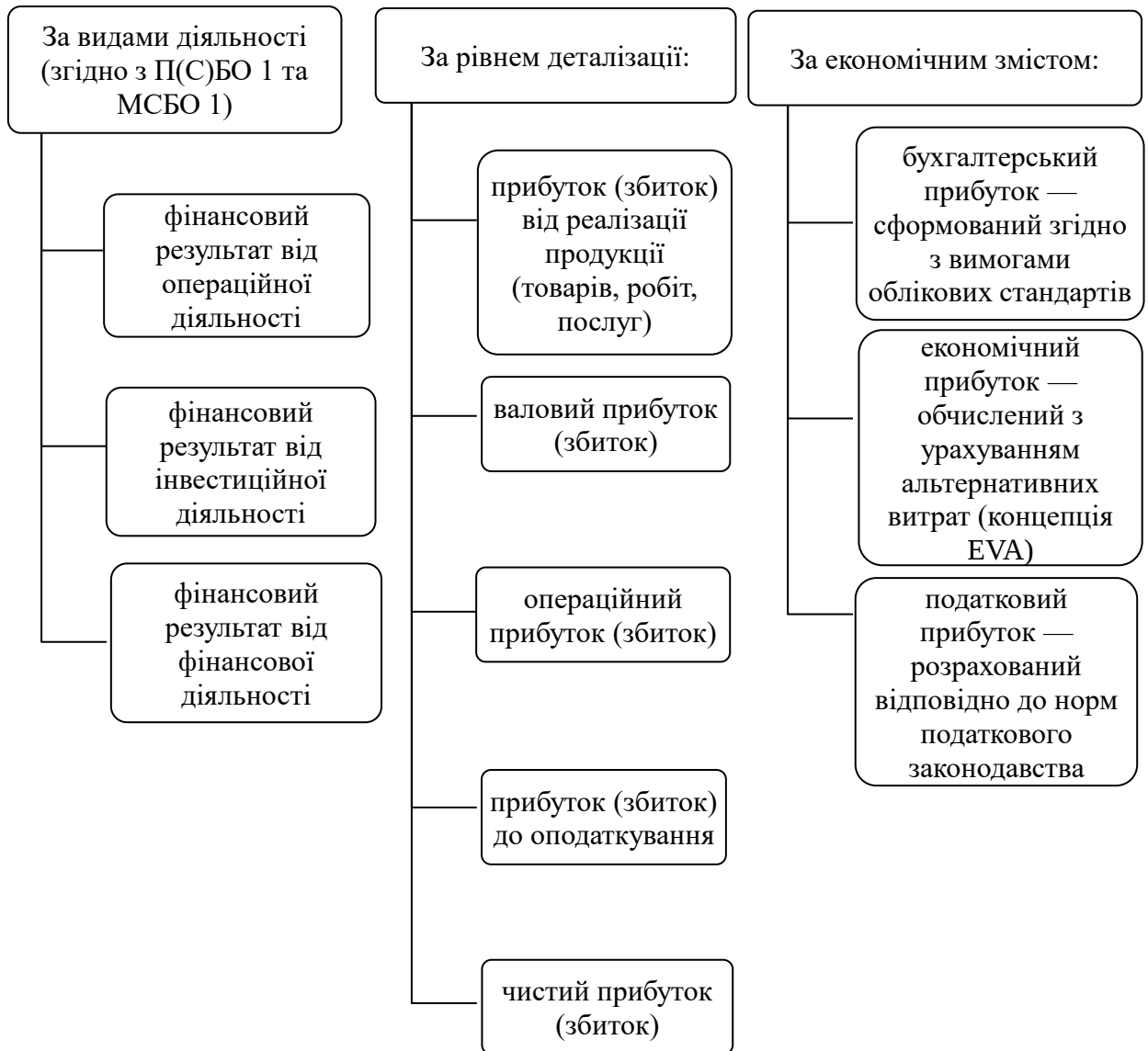

Рисунок 1.1 - Класифікація фінансових результатів

Джерело: сформовано автором на основі даних [10,17,23,43]

Отже, аналіз наукових підходів вітчизняних та зарубіжних учених дозволив встановити, що незважаючи на наявність загального розуміння природи фінансового результату як різниці між доходами та витратами, тлумачення його сутності, способів формування, класифікації та факторів впливу суттєво варіюється. Багатогранна класифікація дозволяє використовувати фінансовий результат як гнучкий аналітичний інструмент у процесі прийняття рішень.

1.2 Нормативно-правове регулювання формування фінансових результатів підприємства

Формування фінансових результатів підприємства в Україні відбувається в межах чітко визначеного нормативного поля, що складається з багаторівневої системи правових, методичних та регламентуючих документів. Це забезпечує уніфікований підхід до визнання, оцінки, відображення в обліку та звітності доходів, витрат і, відповідно, фінансового результату.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV
Визначає загальні принципи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, зокрема, вимоги до відображення доходів, витрат та фінансових результатів діяльності.
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (затв. наказом Мінфіну від 07.02.2013 № 73)
Встановлює загальні вимоги до складання фінансової звітності, зокрема Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) та порядок представлення інформації про доходи і витрати.
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»
Регламентує визнання, оцінку та облік доходів за видами діяльності, що є складовими формування фінансового результату.
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»
Містить порядок визнання, оцінки та класифікації витрат підприємства, необхідних для правильного обчислення фінансового результату.
Податковий кодекс України
Визначає порядок оподаткування прибутку підприємств, що ґрунтується на фінансових результатах, відображених у бухгалтерському обліку з коригуванням відповідно до податкових норм.
МСФЗ (IFRS) 15 «Дохід за договорами з клієнтами»
У міжнародній практиці регулює принципи визнання доходу, які впливають на методику формування фінансового результату.
МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти», МСФЗ (IAS) 1 «Подання фінансової звітності»

Рисунок 1.2 - Основні нормативні акти, що регулюють формування фінансових результатів [6, 10,17,18,22,23,24,43]

Національна система бухгалтерського обліку в Україні представлена Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(С)БО), а міжнародна — Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ, англ. IFRS).

Таблиця 1.2 - Основні відмінності між ПСБО та МСФЗ щодо формування фінансового результату

Критерій	Національна практика (П(С)БО)	Міжнародна практика (МСФЗ)
Метод обліку	Нарахування (акруальний метод), допускається касовий — у спрощеній системі	Тільки метод нарахування
Оцінка доходів і витрат	Переважає історична (фактична) вартість	Можлива оцінка за справедливою вартістю (fair value)
Підхід до формування звіту	Шаблонна структура звіту про фінансові результати	Гнучка структура, орієнтована на сутність операцій
Визнання доходів	Згідно з П(С)БО 15 – при переході ризиків і вигод	Згідно з IFRS 15 – за п'ятиступеневою моделлю

Джерело: складено автором за даними [18,24]

Нормативна база в Україні щодо формування фінансових результатів є достатньо структурованою, однак має певні недоліки.

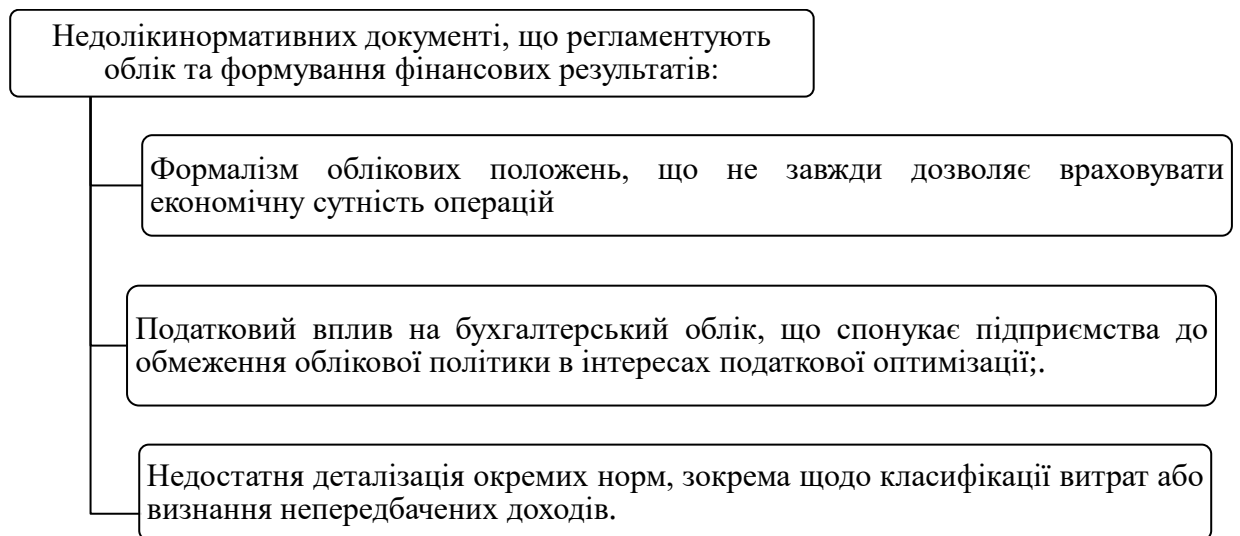

Рисунок 1.3 - Оцінка ефективності нормативного

Джерело: сформовано автором на основі даних [6, 10, 22- 24]

Зокрема, МСФЗ приділяє більшу увагу розкриттю інформації про характер доходів, зобов'язань, умов контрактів, що впливають на фінансові результати, тоді як у П(С)БО ці аспекти подані менш деталізовано. Також МСФЗ оперує поняттям сукупного доходу, що включає не лише традиційні доходи й витрати, а й інші компоненти, наприклад, переоцінку активів, курсові різниці. Разом з тим, запровадження МСФЗ для великого бізнесу поступово підвищує якість обліку та зближує українські практики з міжнародними стандартами прозорості, об'єктивності та порівнюваності фінансової інформації.

Формування фінансових результатів в обліку регулюється широким спектром нормативних документів, що забезпечують єдність методичних підходів до обліку доходів і витрат. Удосконалення нормативного середовища передбачає подальшу гармонізацію національних стандартів з МСФЗ та посилення ролі професійного судження бухгалтера при виборі облікових рішень.

Отже, у процесі дослідження теоретико-методичних засад формування фінансових результатів підприємства було з'ясовано, що фінансовий результат є інтегрованим показником ефективності діяльності суб'єкта господарювання та відображає остаточний підсумок його господарської активності за певний період. Він виступає не лише обліковою категорією, але й економічним індикатором, що забезпечує користувачів фінансової звітності ключовою інформацією для ухвалення управлінських, інвестиційних та кредитних рішень. З огляду на це, методика формування фінансових результатів повинна враховувати не лише чинні нормативні вимоги, а й економічну доцільність, прозорість і нейтральність застосованих облікових рішень.

Незважаючи на наявність загального розуміння природи фінансового результату як різниці між доходами та витратами, тлумачення його сутності, способів формування, класифікації та факторів впливу суттєво варіюється.

У зарубіжній практиці формування фінансових результатів ґрунтується на концепціях обліку за методом нарахування, принципах обачності, пріоритету

сутності над формою та повного розкриття інформації. Водночас в українському обліку, який переважно базується на національних стандартах (П(С)БО), ключову роль відіграють нормативно закріплені правила визнання доходів і витрат, що іноді можуть не забезпечувати повну відповідність реальним економічним процесам.

У результаті порівняльного аналізу було виявлено, що міжнародні підходи (зокрема, відповідно до МСФЗ) забезпечують більшу гнучкість у відображенні фінансових результатів і орієнтовані на інформативність звітності для широкого кола користувачів. Вітчизняна ж практика формування фінансового результату характеризується більшою формалізацією та нормативною регламентацією, що обмежує адаптивність облікової політики підприємств до специфіки діяльності.

2 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА ТОВ «ДИЗЕЛЬНИЙ ЗАВОД»

2.1 Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Дизельний завод»

Історія діяльності ТОВ «Дизельний завод» бере свій початок у 1966 році, коли підприємство було засноване з метою підвищення якості та централізації ремонту великогабаритної та вантажної техніки. Створення заводу зумовлювалося потребами промислових підприємств міста Кривий Ріг, які активно розвивалися в середині XX століття та відчували гостру потребу у високоякісному обслуговуванні техніки.

У перші роки функціонування підприємства основним напрямом діяльності був капітальний ремонт дизельних двигунів різних типів, зокрема моделей Д12, Д6, ЯМЗ-240, а також спеціалізованої техніки — кар'єрних самоскидів, зокрема БелАЗів, та гірничої техніки марки Komatsu з вагою понад 100 тонн. Завдяки накопиченому досвіду та технічній базі, завод поступово розширював спектр послуг та напрямів діяльності.

Починаючи з 2017 року, підприємство активно займається виготовленням залізничного рухомого складу, включаючи піввагони, вагони-зерновози та інші типи вагонів для перевезення сипучих вантажів. Вироблена продукція постачається не лише на підприємства Кривого Рогу, а й по всій території України. Уся продукція проходить випробування і сертифікацію відповідно до чинних національних та міжнародних стандартів якості.

Крім виробничого напрямку, на заводі діє вагоноремонтний комплекс, що надає повний спектр послуг з капітального та відновлювального ремонту вантажних вагонів. Зокрема, підприємство спеціалізується на ремонті вагонів-зерновозів моделі 19-9945, вагонів-самоскидів типу думпкар 2ВС-105 і ВС-60, які використовуються для транспортування вугілля, агломерату, залізної руди, а також інших видів сипких вантажів. У 2021 році було відкрито колісно-

роликовий цех, що дозволило забезпечити повний цикл технічного обслуговування залізничного транспорту без необхідності залучення сторонніх організацій.

Значна частина діяльності заводу пов'язана з обслуговуванням підприємств гірничо-металургійного комплексу. Завдяки стратегічному розташуванню у регіоні з високою концентрацією промислових підприємств і вантажних перевезень, ТОВ «Дизельний завод» забезпечує технічну підтримку в мінімальні терміни та з високим рівнем ефективності.

Ключовим активом ТОВ «Дизельний завод» є висококваліфікований кадровий потенціал, який забезпечує стабільність і розвиток підприємства. Очолює завод директор В.І. Пятковський, під керівництвом якого було модернізовано виробництво та значно розширено спектр наданих послуг.

Для оцінки змін доходів, витрат, прибутковості, а також фінансової динаміки діяльності ТОВ «Дизельний завод», доцільно застосувати метод горизонтального аналізу. Такий підхід дозволяє простежити, як змінювались ключові показники фінансової звітності підприємства протягом трьох звітних періодів — 2022, 2023 та 2024 років.

З огляду на специфіку діяльності підприємства, яке працює в галузі ремонту, відновлення й виробництва важкої техніки та залізничного транспорту, горизонтальний аналіз дає змогу виявити:

- тенденції у зміні обсягів реалізації продукції та доходів від операційної діяльності;
- динаміку собівартості продукції та витрат на збут і управління;
- коливання у величині фінансового результату та сукупного доходу;
- наслідки змін в операційній ефективності на прибутковість.

Зважаючи на падіння реалізації продукції та фіксацію збитків у 2023–2024 роках, горизонтальний аналіз допоможе деталізувати причини зменшення фінансової стійкості, а також стане підґрунтям для подальших аналітичних досліджень, зокрема вертикального та коефіцієнтного аналізу.

У таблиці нижче досліджено динаміку основних статей фінансової звітності ТОВ «Дизельний завод» за період 2022–2024 років.

Таблиця 2.1 - Аналіз основних статей фінансової звітності ТОВ «Дизельний завод» за період 2022–2024 років.

Показник	2022 (тис. грн)	2023 (тис. грн)	2024 (тис. грн)	Абсол. відх. 2023/2022	Відн. відх. 2023/2022, %	Абсол. відх. 2024/2023	Відн. відх. 2024/2023, %
Чистий дохід від реалізації	228 035	112 023	79 294	–116 012	–50.9%	–32 729	–29.2%
Собівартість реалізованої продукції	186 976	88 666	67 994	–98 310	–52.6%	–20 672	–23.3%
Валовий прибуток	41 059	23 357	11 300	–17 702	–43.1%	–12 057	–51.6%
Інші операційні доходи	12 602	16 540	79 228	+3 938	+31.3%	+62 688	+379.2%
Адміністративні витрати	11 105	11 026	10 370	–79	–0.7%	–656	–5.9%
Витрати на збут	1 261	2 003	4 104	+742	+58.8%	+2 101	+104.9%
Інші операційні витрати	12 108	18 210	56 366	+6 102	+50.4%	+38 156	+209.5%
Операційний прибуток	29 187	8 658	19 688	–20 529	–70.3%	+11 030	+127.4%
Фінансові витрати	27 601	28 447	29 727	+846	+3.1%	+1 280	+4.5%
Інші витрати	6	118	25 838	+112	+1867%	+25 720	+21 812%
Збиток до оподаткування	—	–14 913	–32 849	—	—	–17 936	–120.2%
Чистий фінансовий результат (збиток)	+7 450	–14 913	–32 849	–22 363	—	–17 936	–120.2%
Сукупний дохід	+7 450	–14 913	–32 735	–22 363	—	–17 822	–119.5%

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Дизельний завод» [40,42]

У 2022 році підприємство отримало 228 035 тис. грн чистого доходу від реалізації, однак у наступні роки спостерігається стійка негативна динаміка. У 2023 році показник знизився на 116 012 тис. грн (на 50,9%), а у 2024 — ще на

32 729 тис. грн (на 29,2%). Така тенденція свідчить про суттєве зменшення обсягів реалізації продукції та втрату частини ринку збуту.

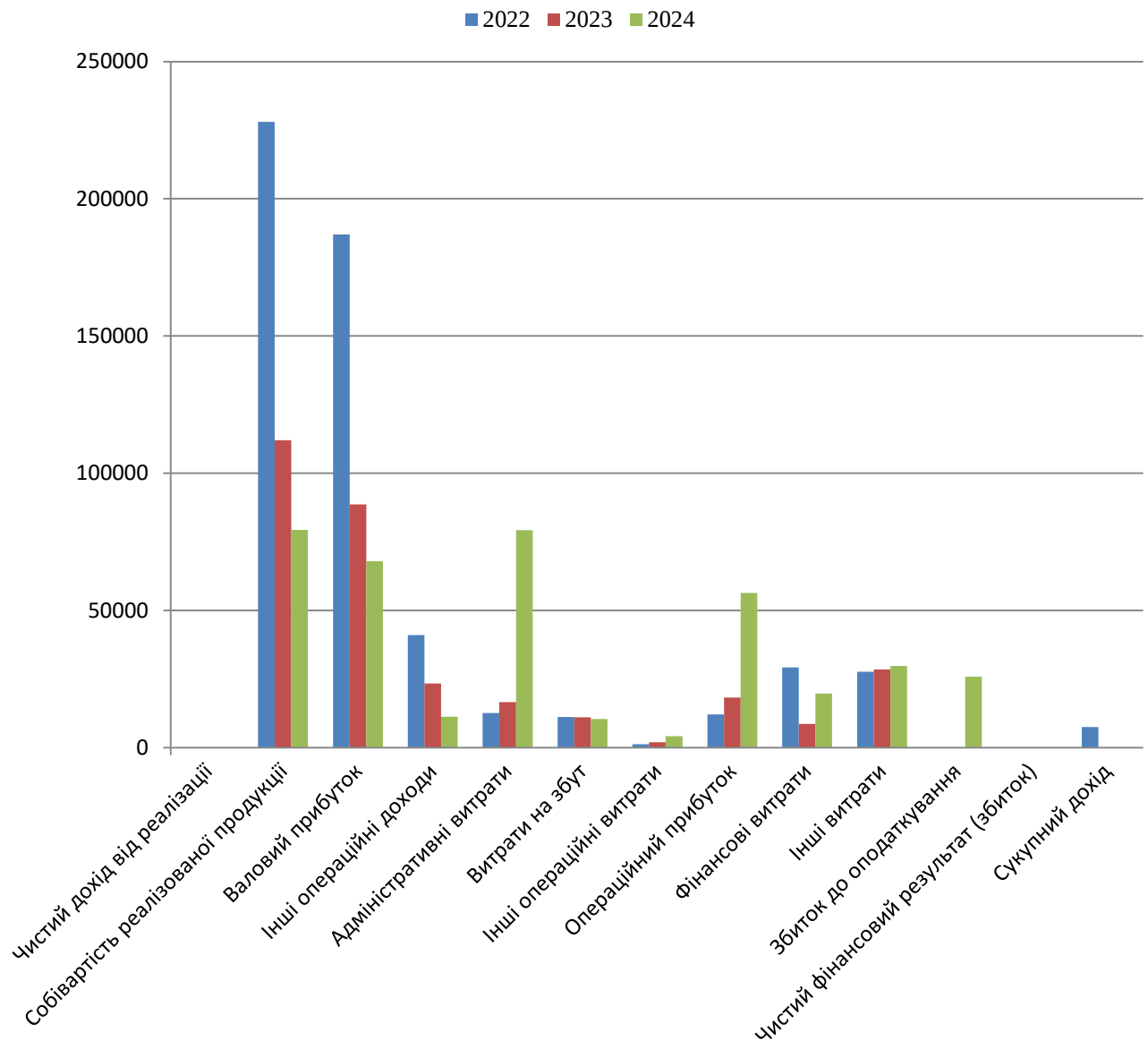

Рисунок 2.1 - Динаміка основних статей фінансової звітності ТОВ «Дизельний завод» за період 2022–2024 років.

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Дизельний завод» [40, 42]

Витрати на виробництво реалізованої продукції у 2023 році знизились на 98 310 тис. грн (на 52,6%) порівняно з 2022 роком, а у 2024 році — ще на 20 672 тис. грн (на 23,3%). Зниження собівартості в абсолютному вираженні корелює

зі спадом доходів від реалізації, що є характерним для підприємств, які скорочують обсяги виробництва. Однак варто зазначити, що темпи зниження собівартості дещо відстають від темпів падіння доходу, що негативно впливає на прибутковість.

Показник валового прибутку зазнав значного зменшення: з 41 059 тис. грн у 2022 році до 23 357 тис. грн у 2023 році (зменшення на 43,1%) та до 11 300 тис. грн у 2024 році (ще на 51,6%). Така тенденція свідчить про зниження рентабельності основної діяльності підприємства. Це є наслідком не лише падіння виручки, а й неефективної політики управління витратами.

Суттєве зростання інших операційних доходів у 2024 році (на 62 688 тис. грн або 379,2% порівняно з 2023 роком) заслуговує на окрему увагу. Таке зростання зумовлене реалізацією активів, отриманням компенсацій, одноразовими надходженнями чи змінами в обліковій політиці. Проте, незважаючи на позитивний ефект у короткостроковому періоді, така структура доходів свідчить про нестабільність джерел прибутковості.

Показник залишався відносно стабільним у 2022–2024 роках. Незначне скорочення у 2024 році (на 5,9%) свідчить про спроби оптимізації витрат адміністративного характеру в умовах зниження доходів. Разом із тим, обсяг витрат залишається на високому рівні відносно операційного прибутку.

Цей показник у 2024 році зріс удвічі (на 104,9%) порівняно з 2023 роком. Таке зростання на фоні скорочення реалізації свідчить про неефективність маркетингової чи логістичної політики підприємства, або ж про спроби зберегти обсяги збуту через посилення рекламної активності й знижки.

У 2024 році інші операційні витрати різко зросли на 38 156 тис. грн (або на 209,5%), що стало одним із ключових чинників зменшення фінансового результату. Поява таких витрат пов'язана зі збитками від курсових різниць, списанням активів, судовими витратами або компенсаціями. Їх неконтрольоване зростання свідчить про втрату ефективності фінансового менеджменту.

У 2023 році підприємство зазнало зменшення операційного прибутку на 70,3%, що є прямим наслідком падіння реалізації та збільшення витрат. У 2024 році показник частково відновився (+127,4%), однак його зростання не супроводжувалося позитивним підсумковим результатом через зростання інших витрат.

Фінансові витрати за період 2022–2024 років залишаються стабільно високими. У 2024 році вони становили 29 727 тис. грн, що на 4,5% більше, ніж у 2023. Високі витрати на обслуговування боргу знижують потенціал прибутковості й свідчать про залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Найбільш критичним фактором погіршення фінансового стану у 2024 році стало зростання інших витрат — з 118 тис. грн у 2023 році до 25 838 тис. грн у 2024 році (збільшення у 218 разів). Це різке зростання негативно вплинуло на підсумковий фінансовий результат і потребує детального вивчення внутрішньогосподарського обліку витрат.

У 2022 році підприємство демонструвало прибуткову діяльність, зафіксувавши чистий прибуток у розмірі 7 450 тис. грн. Проте вже у 2023 році було отримано збиток у 14 913 тис. грн, який у 2024 році збільшився до 32 849 тис. грн. Збитковість свідчить про системні проблеми у фінансовому управлінні та потребу у комплексній реструктуризації витратної частини.

Сукупний дохід підприємства має аналогічну негативну динаміку. Його зниження на 22 363 тис. грн у 2023 році та ще на 17 822 тис. грн у 2024 свідчить про загальне зниження вартості бізнесу, включаючи не лише фінансові, а й інші оцінені доходи (дооцінки активів тощо).

Вертикальний аналіз є важливим інструментом фінансового аналізу, що дає змогу оцінити структуру доходів, витрат і фінансових результатів підприємства в межах одного звітного періоду. На відміну від горизонтального аналізу, який вивчає динаміку змін у часі, вертикальний аналіз дозволяє встановити, яку частку в загальній сумі доходу займають окремі статті витрат та прибутків, тобто показує внутрішню пропорційність фінансової моделі

підприємства. Для ТОВ «Дизельний завод», що працює у високовитратному промисловому секторі (виробництво і ремонт важкої техніки та залізничного транспорту), вертикальний аналіз дає можливість:

- встановити диспропорції між доходами й витратами;
- оцінити ефективність використання операційних ресурсів;
- виявити надмірне навантаження окремих статей витрат на формування фінансового результату;
- простежити зміну частки прибутковості у сукупному доході.

У таблиці нижче представлено результати вертикального аналізу показників фінансової звітності ТОВ «Дизельний завод» за 2022–2024 роки. Всі складові розраховано у відсотках до чистого доходу від реалізації продукції, який прийнято за базове значення 100%.

Таблиця 2.2 – Вертикальний аналіз показників фінансових результатів ТОВ «Дизельний завод» за 2022–2024 роки (у % до чистого доходу від реалізації)

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Чистий дохід від реалізації	100,0%	100,0%	100,0%
Собівартість реалізованої продукції	82,0%	79,1%	85,8%
Валовий прибуток	18,0%	20,9%	14,2%
Інші операційні доходи	5,5%	14,8%	99,9%
Адміністративні витрати	4,9%	9,8%	13,1%
Витрати на збут	0,6%	1,8%	5,2%
Інші операційні витрати	5,3%	16,3%	71,1%
Операційний фінансовий результат	12,8%	7,7%	24,8%
Фінансові витрати	12,1%	25,4%	37,5%
Інші витрати	0,003%	0,1%	32,6%
Фінансовий результат до оподаткування	3,3%	–13,3%	–41,4%
Чистий фінансовий результат (збиток)	3,3%	–13,3%	–41,4%
Сукупний дохід	3,3%	–13,3%	–41,3%

Джерело: узагальнено автором на основі звітності ТОВ «Дизельний завод» [40, 42]

Результати вертикального аналізу фінансових показників ТОВ «Дизельний завод» демонструють значні зміни у структурі доходів і витрат підприємства протягом 2022–2024 років. Такі зміни мали безпосередній вплив на формування кінцевих фінансових результатів.

У 2022 році частка собівартості реалізованої продукції становила 82,0% чистого доходу, що є характерним для виробничих підприємств із переважанням прямих витрат. У 2023 році спостерігалось незначне покращення — показник знизився до 79,1%, що свідчить про тимчасове підвищення ефективності виробничих процесів. Проте вже у 2024 році рівень собівартості підвищився до 85,8%, перевищивши показник 2022 року, що вказує на зростання витрат на одиницю доходу та погіршення рентабельності.

Валовий прибуток у 2023 році збільшився до 20,9% від доходу, що пояснюється більш стрімким скороченням собівартості порівняно зі зниженням виручки. Однак у 2024 році його питома вага впала до 14,2%, що вказує на ослаблення ефективності основної діяльності.

Значні зміни спостерігалися також у складі інших операційних доходів. Якщо у 2022 році їх частка становила 5,5%, а в 2023 — 14,8%, то у 2024 році вона різко зросла до 99,9%. Такий результат свідчить про тимчасовий перехід підприємства від виробничої моделі до залежності від сторонніх джерел надходжень — наприклад, реалізації активів, штрафів, курсових різниць тощо.

Адміністративні витрати демонструють негативну динаміку: зростання з 4,9% у 2022 році до 13,1% у 2024 році, що вказує на непропорційне зростання управлінських витрат порівняно зі скороченням обсягів основної діяльності. Це створює додатковий тиск на фінансові результати.

Збутові витрати також зростали — з 0,6% у 2022 році до 5,2% у 2024 році. З огляду на загальне зниження обсягів реалізації, така динаміка може свідчити про неефективність маркетингової політики або необхідність значних зусиль для збереження частки ринку.

Показник інших операційних витрат у 2024 році сягнув 71,1%, тоді як у 2022 році становив лише 5,3%. Це вказує на зростання непередбачених або

нерегулярних витрат, що істотно вплинули на фінансову стабільність підприємства.

Операційний результат у 2022 році був на рівні 12,8%, у 2023 — знизився до 7,7%, а у 2024 — зріс до 24,8%. Однак останнє зростання зумовлене не ефективністю основної діяльності, а суттєвим приростом інших доходів, що не є сталим джерелом прибутку.

Фінансові витрати зростали щороку: з 12,1% у 2022 році до 37,5% у 2024 році. Це свідчить про посилення боргового навантаження, що обмежує фінансову гнучкість підприємства та підвищує ризики.

Інші витрати, які у 2022–2023 роках мали незначну питому вагу, у 2024 році зросли до 32,6%, що, ймовірно, пов'язано з одноразовими чи екстраординарними витратами, які потребують детального аналізу за внутрішніми обліковими даними.

Чистий фінансовий результат у 2024 році був від'ємним — на рівні — 41,4% від чистого доходу, що свідчить про глибоку збитковість діяльності. Ідентичний показник зафіксовано також і за сукупним доходом.

Таким чином, протягом 2022–2024 років структура фінансових результатів ТОВ «Дизельний завод» зазнала істотних змін.

На фоні скорочення основної виробничої діяльності спостерігалось посилення залежності від нестабільних джерел доходу та одночасне зростання витрат. Це призвело до суттєвого погіршення фінансового стану та формування значних збитків.

Для стабілізації ситуації підприємству доцільно переглянути підхід до управління витратами, оптимізувати адміністративні й збутові витрати, а також забезпечити відновлення балансу між основною діяльністю та додатковими джерелами прибутку.

У 2022 році ТОВ «Дизельний завод» демонструвало позитивну рентабельність по всіх основних показниках, зокрема рентабельність реалізації становила 3,3%, а операційна — 12,8%. Це свідчило про здатність підприємства ефективно функціонувати за умови стабільного доходу.

Таблиця 2.3 - Рентабельність ТОВ «Дизельний завод» у 2022–2024 рр.

Показник	Формула	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Рентабельність реалізації	Чистий прибуток / Дохід $\times 100\%$	3,3%	–13,3%	–41,4%
Рентабельність операційної діяльності	Операц. прибуток/ Дохід $\times 100\%$	12,8%	7,7%	24,8%
Рентабельність актив	ЧП / Середні активи $\times 100\%$	~1,9%	–4,1%	–8,8%
Рентабельність власного капіталу (ROE)	ЧП / Середній ВК $\times 100\%$	~3,0%	–6,5%	–14,9%

Джерело: узагальнено автором на основі звітності ТОВ «Дизельний завод» [40, 42]

У 2023 році всі показники, крім операційної рентабельності, перейшли у від’ємне значення. Особливо критично знизився показник рентабельності реалізації (до –13,3%), що свідчить про фіксацію чистого збитку від загальної реалізації. Операційна рентабельність хоча і знизилась, залишалася позитивною (7,7%), що вказувало на наявність потенціалу основної діяльності.

У 2024 році операційна рентабельність різко зросла до 24,8%, однак це зростання зумовлене аномальним приростом інших операційних доходів, а не ефективністю основного виробництва. Водночас рентабельність реалізації знизилась до –41,4%, а ROA та ROE стали від’ємними, що свідчить про загрозу втрати інвестиційної привабливості та ефективності використання активів.

Таблиця 2.4 – Аналіз доходів і витрат ТОВ «Дизельний завод» у 2022–2024 роках (тис. грн)

Показник	2022	2023	2024	Темп зміни 2023/2022, %	Темп зміни 2024/2023, %
Чистий дохід від реалізації	228 035	112 023	79 294	–50,9%	–29,2%
Собівартість реалізованої продукції	186 976	88 666	67 994	–52,6%	–23,3%
Адміністративні витрати	11 105	11 026	10 370	–0,7%	–5,9%
Витрати на збут	1 261	2 003	4 104	+58,8%	+104,9%
Інші операційні доходи	12 602	16 540	79 228	+31,3%	+379,2%
Інші операційні витрати	12 108	18 210	56 366	+50,4%	+209,5%
Фінансові витрати	27 601	28 447	29 727	+3,1%	+4,5%
Інші витрати	6	118	25 838	+1 867%	+21 812%
Чистий фінансовий результат	+7 450	–14 913	–32 849	—	–120,2%

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Дизельний завод» [40, 42]

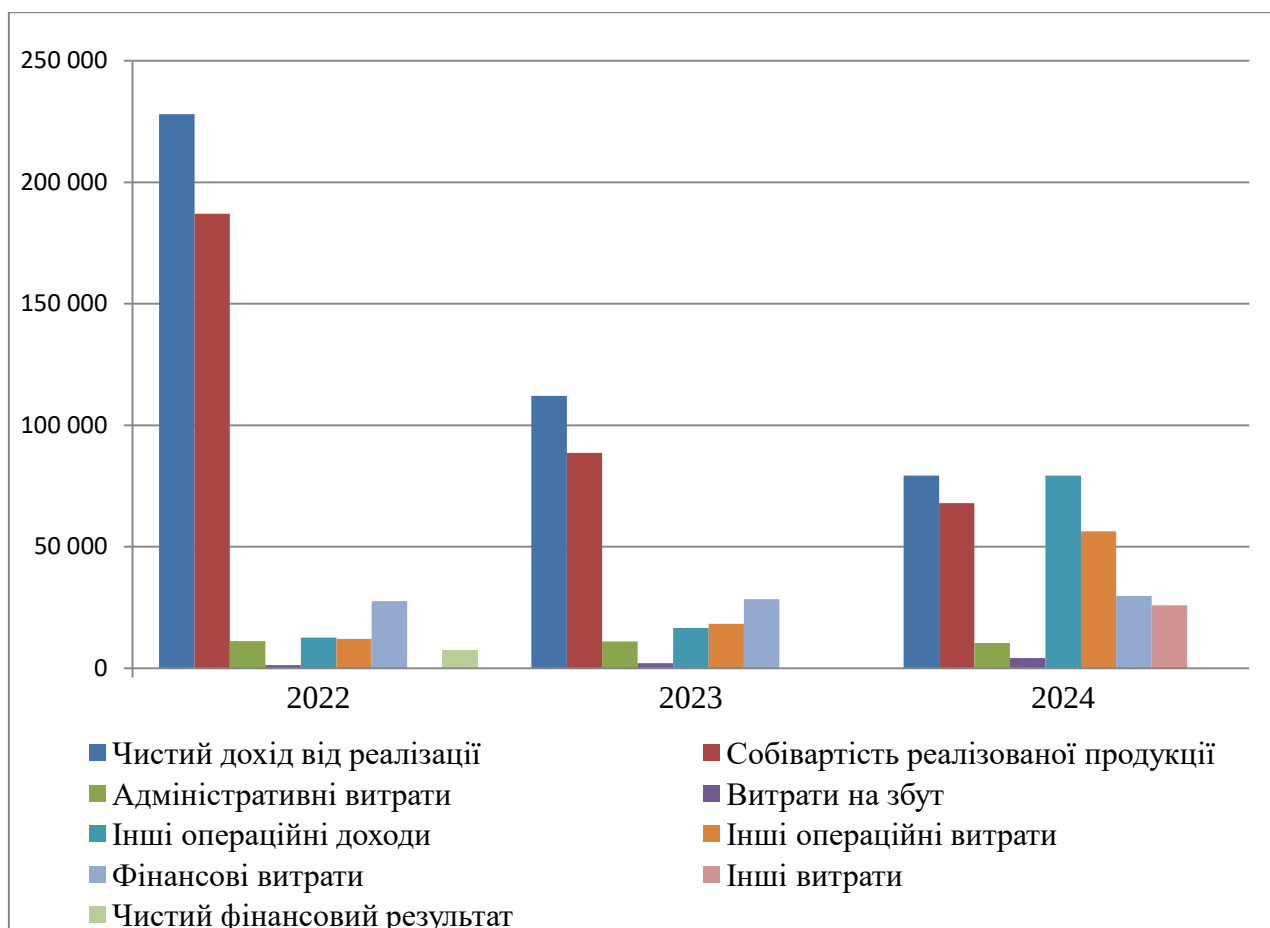

Рисунок 2.2 - Динаміка доходів і витрат ТОВ «Дизельний завод» у 2022–2024 роках

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Дизельний завод» [40, 42]

У період з 2022 по 2024 роки динаміка фінансових потоків ТОВ «Дизельний завод» зазнала суттєвих змін, що характеризуються стійкою негативною тенденцією до скорочення доходів та зростанням непродуктивних витрат.

У 2023 році підприємство втратило понад 50% доходу порівняно з 2022 роком, а у 2024 році — ще майже третину. Водночас, хоча собівартість також зменшилась, темпи її скорочення не компенсували зниження доходів, що призвело до погіршення валової рентабельності.

Особливої уваги заслуговує зростання витрат на збут: у 2024 році вони зросли більш ніж удвічі порівняно з попереднім роком. Це свідчить про посилення рекламної активності, витрати на логістику або знижки для

підтримки обсягів збуту — однак без належного ефекту у вигляді зростання доходів.

Найбільш критичними є IOB, які у 2024 році збільшилися більш ніж утричі порівняно з 2023 роком, а також інші витрати, що зросли в понад 200 разів. Це свідчить про значні непередбачені або позареалізаційні втрати, які потребують детального аналізу на рівні внутрішніх документів обліку.

Фінансові витрати зростають поступово, але стабільно, що свідчить про підвищення боргового навантаження.

Упродовж 2022–2024 років спостерігається чітка тенденція до зниження фінансової стабільності ТОВ «Дизельний завод»

Аналіз фінансової стійкості ТОВ «Дизельний завод» свідчить про тенденцію до погіршення структури капіталу. Підприємство поступово втрачає фінансову незалежність, збільшує рівень боргового навантаження, що у поєднанні з накопиченням збитків посилює фінансові ризики. Така ситуація потребує перегляду політики залучення позикових коштів, оптимізації витрат і впровадження заходів щодо стабілізації власного капіталу.

2.2 Облікова політика ТОВ «Дизельний завод» щодо формування фінансових результатів

ТОВ «Дизельний завод» застосовує метод нарахування для визнання доходів і витрат, що відповідає вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [23], Положень (стандартів) бухгалтерського обліку [6, 10, 24] та Міжнародних стандартів фінансової звітності [18].

Доходи від реалізації залізничного рухомого складу (піввагони, вагони-зерновози, криті вагони тощо) та ремонтних послуг (деповський, капітальний ремонт) визнаються у момент передачі продукції чи надання послуг замовнику, що збігається з датою відвантаження або фактичного завершення ремонту.

Інші доходи, зокрема від допоміжних видів діяльності (оптова торгівля автодеталлями, обслуговування наземного транспорту), відображаються на момент фактичного отримання або нарахування відповідних платежів.

Витрати визнаються у періоді їх виникнення з урахуванням принципу співставлення доходів і витрат для забезпечення об'єктивного формування фінансових результатів.

При списанні виробничих запасів та матеріалів на виробництво, ТОВ «Дизельний завод» застосовує метод ФІФО (першим прийшов — першим вибув). Це дає змогу більш точно оцінити залишки на складах за ринковою вартістю та відображати собівартість з урахуванням послідовності використання матеріалів.

Собівартість продукції та послуг ТОВ «Дизельний завод» формується за фактичними прямими і непрямыми виробничими витратами, що включають:

- вартість матеріалів і комплектуючих, що використовуються у виготовленні рухомого складу;
- витрати на оплату праці виробничих робітників залізничного депо, вагоноремонтного комплексу, колісно-роликового цеху;
- амортизацію основних засобів, задіяних у виробничому процесі;
- витрати на енергоносії, ремонт устаткування і технічне обслуговування виробничих приміщень;
- інші виробничі витрати, пов'язані з виконанням ремонтних робіт і виготовленням продукції.

Собівартість розраховується на основі фактичних затрат із застосуванням внутрішньої нормативної документації підприємства. Формування собівартості продукції та послуг здійснюється з урахуванням:

- прямого розподілу прямих витрат на відповідні об'єкти обліку (вагони, ремонти);
- обліку загальновиробничих витрат, що розподіляються між об'єктами калькулювання пропорційно до бази розподілу (обсяг виробничої діяльності у нормо-годинах або сума прямих витрат).

Для цехового обладнання, інструментів тощо, застосовується виробничий метод амортизації — нарахування здійснюється пропорційно фактичному обсягу продукції або робіт. Для іншої частини ОЗ (адміністративна, транспортна техніка тощо) використовується прямолінійний метод.

Нарахування амортизації здійснюється лінійним методом згідно з нормативними строками корисного використання основних засобів, що затверджені наказом керівника підприємства та відповідають вимогам податкового та бухгалтерського законодавства.

Об'єкти, введені в експлуатацію протягом звітного періоду, амортизуються з першого числа місяця, наступного за місяцем їх прийняття в експлуатацію.

Для забезпечення достовірності фінансової звітності підприємство створює такі резерви:

- резерв на майбутні витрати з капітального ремонту рухомого складу і основних засобів, що базується на планових графіках технічного обслуговування;

- резерв гарантійних зобов'язань за ремонтованими та виготовленими вагонами відповідно до договірних умов з замовниками.

Розмір і порядок створення резервів затверджуються керівництвом підприємства та переглядаються не рідше одного разу на рік.

Облікова політика ТОВ «Дизельний завод» спрямована на забезпечення чіткого, послідовного та прозорого відображення господарських операцій, що впливає на достовірність формування фінансового результату (дод. Г).

Чітке визначення моменту визнання доходів і витрат, правильне формування собівартості продукції, застосування адекватних методів нарахування амортизації та створення резервів забезпечують об'єктивність і повноту відображення фінансових показників. Завдяки цьому підприємство може приймати обґрунтовані управлінські рішення, планувати розвиток і своєчасно виконувати податкові зобов'язання.

2.3 Бухгалтерський облік фінансових результатів діяльності на ТОВ «Дизельний завод»

Формування фінансового результату діяльності ТОВ «Дизельний завод» базується на достовірному обліку доходів та витрат, що підтверджуються первинними документами.

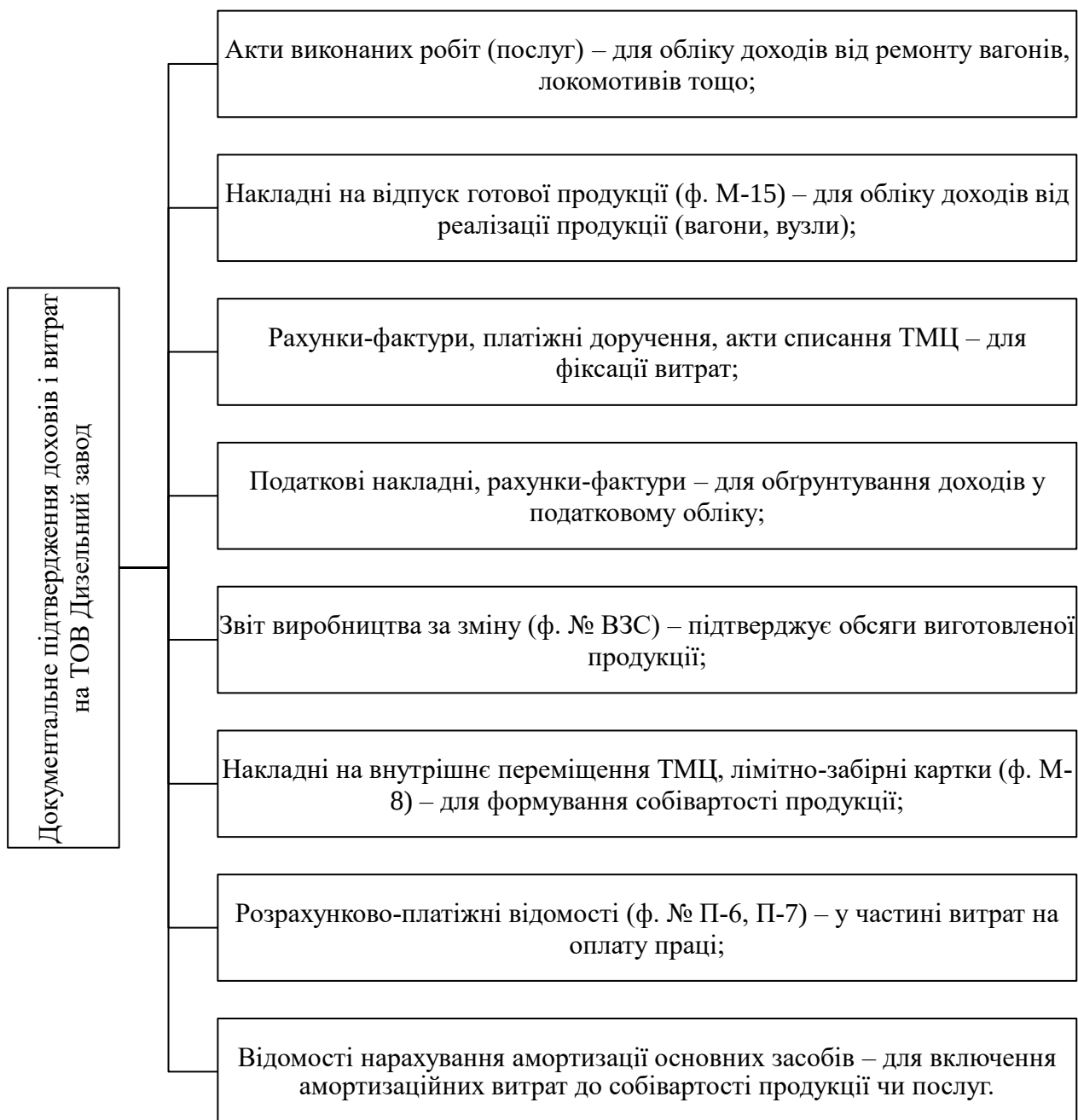

Рисунок 2.3 - Документальне підтвердження доходів та витрат ТОВ Дизельний завод [40]

На ТОВ «Дизельний завод» облік доходів, витрат і фінансових результатів здійснюється із застосуванням рахунків класів 7 і 9 відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку. Такий підхід дозволяє забезпечити належне групування витрат за функціональним призначенням, а також прозоре формування фінансового результату.

Рахунок 70 «Доходи від реалізації» відображається виручка (доходи) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг.
По кредиту рахунка 70 (зокрема 701, 703) відображаються суми доходу, що надійшли або належать до отримання.
По дебету — у кінці звітного періоду списуються суми доходу на рахунок 79 «Фінансові результати» для визначення прибутку чи збитку

701 «Дохід від реалізації готової продукції» фіксує надходження доходу від реалізації продукції власного виробництва

703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» відображає дохід від виконаних робіт або наданих послуг

Рисунок 2.4 - Характеристика рахунку 70

Рахунок 90 «Собівартість реалізації» узагальнює інформацію про витрати, безпосередньо пов'язані з виробництвом реалізованої продукції. По дебету відображається виробнича собівартість реалізованої продукції, робіт, послуг. По кредиту — списання витрат на рахунок 79 «Фінансові результати».

901 «Собівартість реалізованої готової продукції»

903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг»

Рисунок 2.5 - Характеристика рахунку 90

Рахунок 91 «Загальновиробничі витрати» використовується для накопичення витрат, пов'язаних з обслуговуванням виробничого процесу. До таких витрат відносять оплату комунальних послуг виробничих цехів (освітлення, опалення), амортизацію виробничого обладнання, витрати на ремонт, охорону праці тощо. Наприкінці кожного звітного періоду ці витрати підлягають розподілу між основним виробництвом (рахунок 23 «Виробництво») та реалізованою продукцією (рахунок 90 «Собівартість реалізації»), залежно від методики калькулювання, застосованої на підприємстві.

Рахунок 92 «Адміністративні витрати» призначений для обліку витрат загальногосподарського характеру, які не пов'язані безпосередньо з процесом виробництва. До них, зокрема, належать витрати на оплату праці управлінського персоналу, придбання офісного приладдя, оплату послуг аудиторів, юристів, зв'язку, оренду офісних приміщень тощо. Аналітичний облік ведеться за видами витрат та центрами відповідальності. На кінець звітного періоду суми з рахунку 92 списуються в дебет рахунку 79 «Фінансові результати».

Рахунок 93 «Витрати на збут» відображає витрати, пов'язані з реалізацією продукції, зокрема витрати на транспортування, зберігання, пакування продукції, оплату праці працівників служби збуту, витрати на рекламу тощо. Як і у випадку з адміністративними витратами, нарахування відбувається по дебету рахунку, а списання на фінансовий результат — по кредиту (на рахунок 79).

Таким чином, використання рахунків класу 9 надає можливість деталізовано обліковувати витрати відповідно до їх функціонального призначення, що сприяє формуванню об'єктивної інформації для аналізу та управлінських рішень.

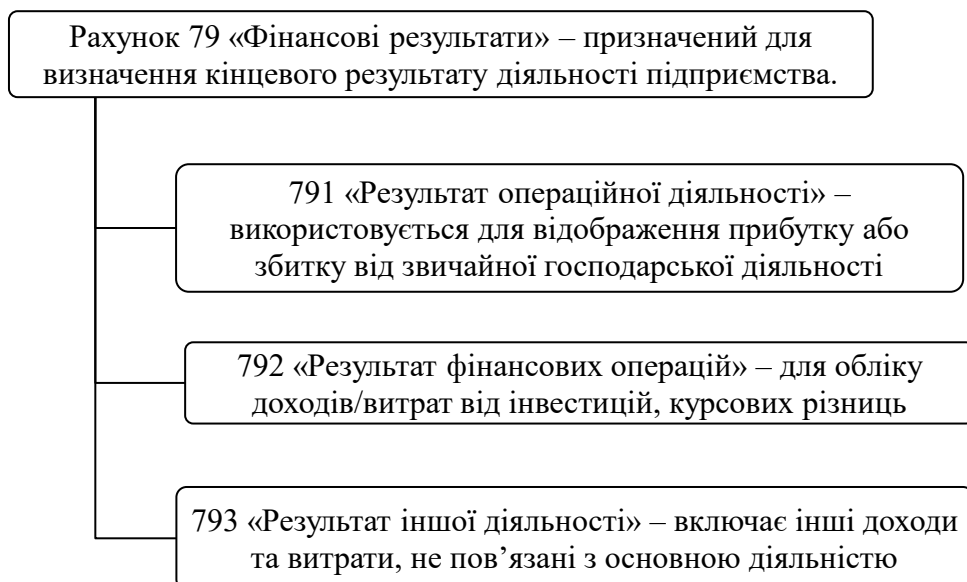

Рисунок -2.6 Характеристика рахунку 79

Формування фінансового результату на рахунку 79 є підсумковим етапом бухгалтерського обліку доходів і витрат. На кредиті рахунка 79 накопичуються всі доходи, а на дебіті – витрати, які пов'язані з основною, фінансовою або іншою діяльністю (рис. 2.7)

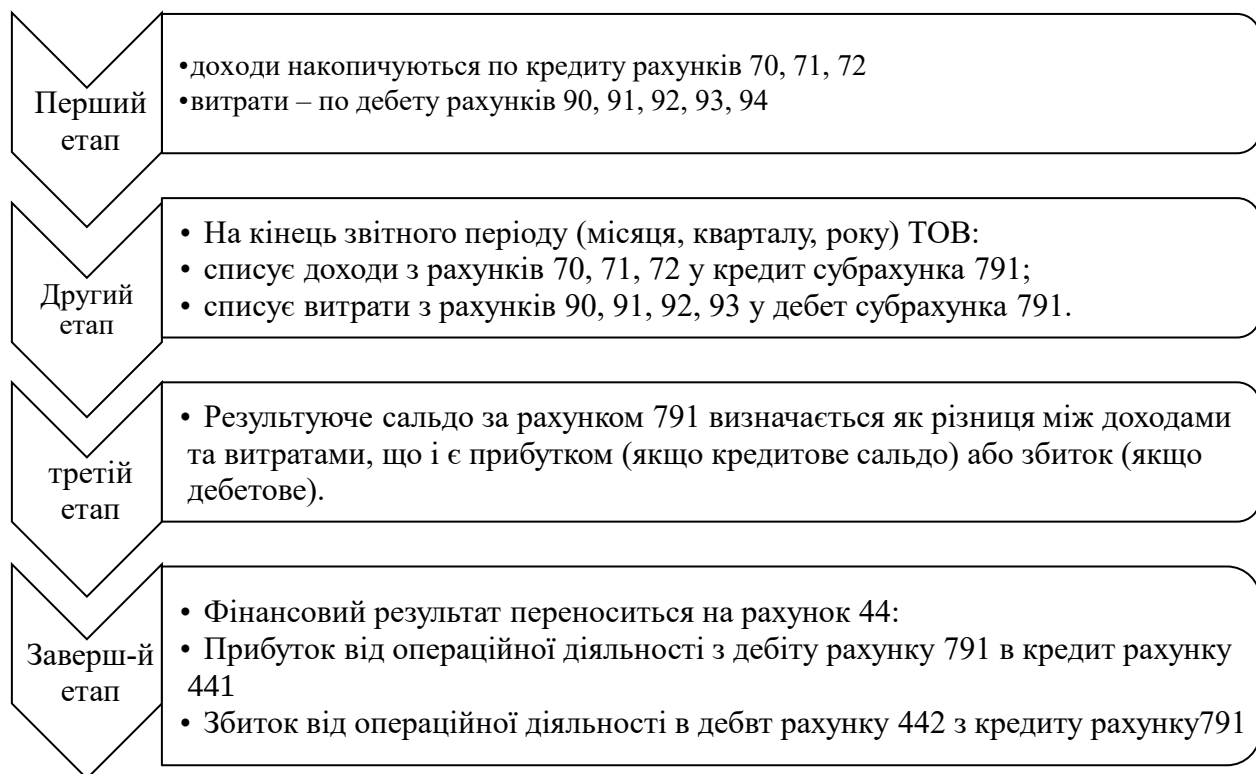

Рисунок 2.7 - Етапи формування фінансових результатів діяльності

Рахунок 44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)» – акумулює чистий фінансовий результат, який залишається після завершення звітного періоду та підлягає розподілу або покриттю.

Отже, облік фінансових результатів діяльності на рахунку 79 «Фінансові результати» є ключовим для формування кінцевого результату діяльності — прибутку або збитку — на основі співставлення доходів і витрат.

Таблиця 2.5 - Кореспонденція рахунків з відображення фінансових результатів за грудень 2024 року ТОВ «Дизельний завод»

Дата	Документ	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
30.12.24	Зведення	Списано собівартість реалізованої продукції (піввагони, зерновози, платформи)	901	791	520 000
30.12.24	Зведення	Списано загальновиробничі витрати	91	791	88 000
30.12.24	Зведення	Списано адміністративні витрати	92	791	46 000
30.12.24	Зведення	Списано витрати на збут	93	791	31 000
30.12.24	Зведення	Списано інші операційні витрати	94	791	12 000
30.12.24	Зведення	Відображено дохід від реалізації продукції	791	701	750 000
30.12.24	Зведення	Відображено інші операційні доходи	791	719	15 000

Таблиця 2.6 - Розрахунок результату діяльності ТОВ «Дизельний завод»

Показник	Сума, грн
Доходи (701 + 719)	765 000
Витрати (901 + 91 + 92 + 93 + 94)	697 000
Фінансовий результат (прибуток)	68 000

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Дизельний завод» [40,42]

Наприкінці звітного періоду сальдо рахунку 791 (Фінансовий результат від операційної діяльності) переноситься на рахунок 441 "Прибуток нерозподілений" у разі позитивного результату або на рахунок 442 "Непокритий збиток" — у разі від'ємного результату.

Аналітичний облік ведеться за:

- видами продукції (піввагони, зерновози, платформи);
- видами послуг (капітальний ремонт, техобслуговування);
- місцями виникнення витрат (вагоноремонтне депо, локомотивне депо, колісно-роликовий цех);
- контрагентами (покупці, замовники, підрядники).

Таблиця 2.7 - Кореспонденція рахунків з обліку фін результатів ТОВ «Дизельний завод»

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Відображено доходи від реалізації вагонів	361	701
2	Визнано собівартість реалізованої продукції	901	231
3	Нараховано зарплату працівникам основного виробництва	23	661
4	Нараховано амортизацію на виробниче обладнання	23	131
5	Списано загальновиробничі витрати	91	201, 132, 661
6	Розподілено загальновиробничі витрати	23	91
7	Відображено адміністративні витрати	92	631, 661, 685
8	Віднесено витрати на збут	93	631, 661
9	Списано собівартість на фінансовий результат	791	901, 91, 92, 93
10	Віднесено дохід на фінансовий результат	701	791
11	Отримано чистий прибуток (визначено фінансовий результат)	79	44

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Дизельний завод» [40,42]

Для забезпечення аналітики та контролю за формуванням фінансових результатів на підприємстві використовуються такі облікові регістри:

- Журнал-ордер №6 – для обліку доходів (рах. 70);
- Журнал-ордер №5 – для обліку витрат (рах. 23, 91, 92, 93);
- Відомість аналітичного обліку витрат за елементами – ведеться в розрізі цехів, видів продукції;
- Зведена відомість витрат на виробництво – для розрахунку фактичної собівартості;
- Звіт про фінансові результати (ф. №2) – підсумковий звіт за період.

2.4 Відображення фінансових результатів у звітності ТОВ «Дизельний завод»

Фінансові результати діяльності ТОВ «Дизельний завод» відображаються у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід), що відповідає формі №2 фінансової звітності. Цей звіт затверджений наказом Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013 р. і складений відповідно до положень НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Документ узагальнює результати господарської діяльності підприємства за звітний період, відображаючи основні показники, зокрема: доходи, витрати, фінансовий результат до оподаткування та чистий прибуток або збиток.

Складання звіту ґрунтується на інформації аналітичного й синтетичного обліку доходів і витрат, які ведуться на рахунках 7 і 9 класів Плану рахунків, а також на основі підсумкових даних рахунку 79 «Фінансові результати». У процесі складання звіту показники групуються за видами діяльності (операційна, фінансова, інша), що дозволяє простежити джерела прибутковості або збитковості підприємства.

Таблиця 2.8 - Основні показники Звіту про фінансові результати ТОВ «Дизельний завод» за 2022–2024 роки (тис. грн)

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Чистий дохід від реалізації	228035,0	112023,0	79 294,0
Собівартість реалізованої продукції	186 976,0	88 666,0	67 994,0
Валовий прибуток	41 059,0	23 357,0	11 300,0
Інші операційні доходи	12 602,0	16 540,0	79 228,0
Адміністративні витрати	11 105,0	11 026,0	10 370,0
Витрати на збут	1 261,0	2 003,0	4 104,0
Інші операційні витрати	12 108,0	18 210,0	56 366,0
Операційний фінансовий результат (прибуток)	29 187,0	8 658,0	19 688,0
Фінансові витрати	27 601,0	28 447,0	29 727,0
Інші витрати	6,0	118,0	25 838,0
Фінансовий результат до оподаткування (збиток)	–	–14 913,0	–32 849,0
Чистий фінансовий результат (збиток)	7 450,0	–14 913,0	–32 849,0
Сукупний дохід	7 450,0	–14 913,0	–32 735,0

У 2022 році ТОВ «Дизельний завод» завершило звітний період із чистим прибутком у розмірі 7450,0 тис. грн, що свідчить про позитивну динаміку розвитку підприємства. Вже у 2023 році компанія зафіксувала збиток у сумі 14 913 тис. грн, що поглибився до 32849,0 тис.грн у 2024 р. Така тенденція відображена у рядках «Фінансовий результат до оподаткування» та «Чистий прибуток (збиток)» звіту про фінансові результати.

Окрему увагу у складі звітності привертає показник інших операційних доходів, які у 2024 році склали понад 79 млн грн, що значно перевищує аналогічні показники попередніх років. Згідно зі Звітом, це може бути пов'язано з надходженнями від реалізації надлишкових активів, фінансової допомоги, дооцінок або разових операцій, що не мають сталого характеру. Водночас значне зростання інших витрат (до 25,8 млн грн у 2024 році) створило критичне навантаження на фінансовий результат.

Форма №2 також демонструє зростання витрат на збут та адміністративних витрат, що відображено в розділах «Витрати операційної діяльності». Ці дані підтверджуються оборотно-сальдовою інформацією за рахунками 92 і 93 та відомостями аналітичного обліку, що ведеться у розрізі статей витрат, підрозділів і об'єктів калькулювання.

Слід відзначити, що звітність ТОВ «Дизельний завод» формується за принципом нарахування, що забезпечує її відповідність принципу обачності та достовірного відображення фінансового стану підприємства. Прибуток або збиток визнається у тому звітному періоді, в якому фактично відбулися відповідні господарські події, незалежно від моменту руху коштів.

Таким чином, Звіт про фінансові результати виконує не лише інформаційну функцію, а й служить основою для оцінки ефективності, обґрунтування управлінських рішень, податкового планування та інвестиційного аналізу. Його ретельне складання та коректне відображення даних забезпечує прозорість фінансової інформації як для внутрішніх, так і зовнішніх користувачів.

2.5 Внутрішньогосподарський контроль формування фінансових результатів ТОВ «Дизельний завод»

В умовах ускладнення господарського середовища та зростання фінансових ризиків особливої актуальності набуває внутрішньогосподарський контроль як інструмент забезпечення достовірності даних про доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства. Такий контроль спрямований на своєчасне виявлення помилок, недоліків і резервів ефективності, що мають прямий вплив на формування кінцевого фінансового результату.

На ТОВ «Дизельний завод» контроль за правильністю обліку, у т.ч. доходів і витрат здійснюється переважно бухгалтерською службою.

Рисунок 2.8 - Процедури контролю у системі ВГК ТОВ «Дизельний завод»

Попри наявність формалізованих процедур, аналіз результатів господарської діяльності у 2023–2024 роках свідчить про наявність певних недоліків у системі внутрішнього контролю (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 - Проблеми внутрішньогосподарського контролю формування фінансових результатів ТОВ «Дизельний завод» та пропозиції щодо їх усунення

№	Виявлена проблема	Наслідки	Пропозиції щодо усунення
1	Відсутність окремої служби внутрішнього контролю або внутрішнього аудиту	Відсутність незалежної перевірки достовірності облікових даних і витрат	Створити службу внутрішнього контролю або ввести функцію внутрішнього аудиту в складі фінансової служби
2	Низький рівень попереднього контролю за доцільністю витрат	Зростання непродуктивних витрат, особливо в частині інших операційних	Встановити процедуру погодження витрат із фінансовим обґрунтуванням та лімітами
3	Формальне ведення аналізу відхилень фактичних витрат від планових	Втрата контролю за ефективністю виконання бюджетів витрат	Запровадити регулярне порівняння плану та факту із зазначенням причин відхилень
4	Незначна частота внутрішнього аналізу витрат і доходів	Зниження оперативності виявлення ризиків та помилок у формуванні результату	Впровадити щомісячну або щоквартальну систему внутрішнього аналітичного контролю
5	Відсутність автоматизованих інструментів перевірки відповідності документів та записів	Ризики помилок при ручному обліку, дублювання чи неузгодженості даних	Автоматизувати систему контролю відповідності первинних документів бухгалтерським записам
6	Недостатній контроль за формуванням і переглядом резервів	Потенційне спотворення чистого фінансового результату через неактуальні або необґрунтовані резерви	Переглядати та обґрунтовувати резерви не рідше одного разу на рік за участю контролера чи аудитора підприємства

Зокрема, значне зростання інших операційних витрат і збитків може бути наслідком:

- недостатнього попереднього контролю за доцільністю витрат;
- неефективної процедури узгодження фінансових рішень;
- відсутності внутрішнього аудиту як структурного елементу управління фінансовою безпекою.

Контрольна функція має охоплювати не лише фактичні результати, а й етапи їх формування — починаючи від планування бюджету виробництва, закінчуючи порівнянням планових і фактичних витрат, аналізом причин відхилень та їх документальним підтвердженням.

У практиці ТОВ «Дизельний завод» внутрішньогосподарський контроль реалізується через:

- погодження калькуляцій і норм списання матеріалів;
- контроль за обліком ТМЦ і правильністю застосування методу ФІФО;
- внутрішні звіти про фактичну собівартість продукції за видами;
- службові записки про перевищення кошторисів або позапланові витрати;
- обов'язкову щоквартальну інвентаризацію залишків по рахунках 23, 90, 91, 92, 93, 79.

Разом із тим, на підприємстві не впроваджено окремий внутрішній аудит або незалежну ревізійну комісію, що могло б забезпечити об'єктивну перевірку якості облікових процедур, обґрунтованості визнаних доходів та витрат, а також ефективності використання ресурсів.

Таким чином, удосконалення системи внутрішньогосподарського контролю ТОВ «Дизельний завод» має ґрунтуватися на таких ключових напрямках:

- посилення попереднього контролю на етапі погодження витрат;
- впровадження внутрішнього аудиту або служби внутрішнього контролю;
- щоквартальний внутрішній аналіз фінансових результатів із фокусом на відхилення.

Сучасний підхід до внутрішнього контролю має інтегрувати інструменти управлінського обліку, що дозволить керівництву підприємства приймати своєчасні рішення щодо корекції витрат, управління доходами та мінімізації фінансових втрат у перспективі.

2.6 Проблемні аспекти обліку фінансових результатів та їх вплив на виникнення податкових ризиків ТОВ «Дизельний завод»

У межах загальної системи оподаткування підприємства зобов'язані формувати базу оподаткування податку на прибуток відповідно до фінансового результату, визначеного за даними бухгалтерського обліку з урахуванням податкових різниць. У зв'язку з цим, правильність ведення бухгалтерського обліку доходів і витрат, момент їх визнання та обґрунтованість формування фінансового результату мають прямий вплив на розрахунок податкових зобов'язань та рівень податкових ризиків.

Хоча ТОВ «Дизельний завод» формально дотримується чинної нормативної бази, окремі аспекти облікових рішень можуть призводити до спотворення бази оподаткування (табл. 2.11). Так, ключові податкові ризики пов'язані з наступним:

- невірне або несвоєчасне визнання доходів у бухгалтерському обліку (зокрема, від реалізації послуг капітального ремонту) може призвести до заниження або завищення податку на прибуток;

- неповна або невиправдана класифікація витрат як операційних без належної документальної підтвердженості (особливо це стосується витрат на збут або інші операційні витрати), що потенційно тягне за собою податкові коригування;

- недостатній контроль за формуванням резервів (на гарантійні зобов'язання, ремонти, сумнівні борги), внаслідок чого витрати можуть бути включені до обліку без податкового права на вирахування;

- невідповідність між датами первинних документів і обліковими проведеннями (наприклад, несвоєчасне оформлення актів виконаних робіт) створює ризик визнання податкового зобов'язання не в тому періоді, що передбачає законодавство;

- розбіжності між обліком у бухгалтерській системі та звітністю з ПДВ, що може призвести до блокування податкового кредиту або штрафних санкцій.

Таблиця 2.10 - Бухгалтерські ситуації і пов'язані з ними податкові ризики
ТОВ «Дизельний завод»

Бухгалтерська ситуація	Можливі податкові наслідки	Характер ризику	Пропозиції щодо мінімізації
Несвоєчасне оформлення акта виконаних робіт на капітальний ремонт вагонів	Затримка визнання доходу, спотворення податкового періоду	Адміністративні штрафи, донарахування	Автоматизувати контроль дат первинних документів, інтегрувати з обліковою системою
Завищення інших операційних витрат без підтвердження документами	Включення до витрат сум, які не визнаються податковими	Податкові донарахування	Посилити перевірку первинних документів, заборонити витрати без підтвердження
Формування резерву гарантійних зобов'язань без договорів із клієнтами	Недопустимість витрат у податковому обліку	Ризик штрафів при перевірці	Укладати договори з чіткими умовами гарантій, розробити політику обґрунтування резервів
Списання основних засобів без акту оцінки або безповернення	Визнання позареалізаційних витрат без податкового підтвердження	Заниження оподатковуваного прибутку	Скласти акти оцінки списання, обґрунтовувати ліквідаційну вартість, погоджувати з ревізією
Розходження між даними ПДВ-обліку та фактичним відображенням операцій у бухгалтерії	Втрата права на податковий кредит, блокування реєстрації накладних	Податкові санкції, відмова у реєстрації	Звірка обліку ПДВ і загального бухобліку щомісячно, впровадити контроль за «першою подією»
Визнання витрат на ремонт без прив'язки до графіку технічного обслуговування	Витрати не вважаються податковими, бо не підтверджена періодичність	Коригування витрат на прибуток	Затвердити графіки обов'язкового ремонту і додавати їх до бухгалтерських розрахунків
Помилки у методі амортизації (наприклад, неправильний облік виробничого методу)	Заниження або завищення витрат, викривлення податкового прибутку	Невірний розрахунок амортизації	Щорічна перевірка правильності обраного методу, погодження з головним бухгалтером

Так, ключові податкові ризики пов'язані з наступним:

— невірне або несвоєчасне визнання доходів у бухгалтерському обліку (зокрема, від реалізації послуг капітального ремонту) може призвести до заниження або завищення податку на прибуток;

— неповна або невинуватена класифікація витрат як операційних без належної документальної підтвердженості (особливо це стосується витрат на збут або інші операційні витрати), що потенційно тягне за собою податкові коригування;

— недостатній контроль за формуванням резервів (на гарантійні зобов'язання, ремонти, сумнівні борги), внаслідок чого витрати можуть бути включені до обліку без податкового права на вирахування;

— невідповідність між датами первинних документів і обліковими проведеннями (наприклад, несвоєчасне оформлення актів виконаних робіт) створює ризик визнання податкового зобов'язання не в тому періоді, що передбачає законодавство;

— розбіжності між обліком у бухгалтерській системі та звітністю з ПДВ, що може призвести до блокування податкового кредиту або штрафних санкцій.

Формування облікової політики щодо визнання доходів і витрат у значній мірі впливає на кінцевий фінансовий результат, а отже — і на податкову базу. Наприклад, використання методу ФІФО при списанні запасів дозволяє відображати собівартість у найближчих до ринкових умовах, проте за умов нестабільних цін на комплектуючі може спричинити збільшення податкового прибутку в окремих періодах. Аналогічно, використання виробничого методу амортизації знижує річне податкове навантаження у періоди зниження обсягів виробництва, але потребує точного обліку обсягів продукції.

Недосконалість внутрішньогосподарського контролю за витратами й доходами, як було встановлено у попередньому підрозділі, також створює загрозу для достовірного формування показників фінансової звітності, які є основою податкових декларацій. Без ефективного контролю на рівні бухгалтерії або внутрішнього аудиту можливі помилки при обліку складних господарських операцій, особливо тих, що стосуються позареалізаційних доходів чи витрат.

З метою мінімізації податкових ризиків, ТОВ «Дизельний завод» доцільно вжити таких заходів:

- впровадити внутрішній аудит або перевірку облікових даних перед подачею звітності;
- переглянути облікову політику на предмет відповідності чинним вимогам ПКУ;
- забезпечити систематичний контроль формування резервів та відповідність їх обґрунтованості;
- регулярно проводити податковий аудит на рівні внутрішніх служб.

Проведене дослідження показало, що взаємозв'язок між бухгалтерським обліком фінансових результатів та оподаткуванням є ключовим елементом фінансової стабільності підприємства, зокрема для суб'єктів господарювання, що перебувають на загальній системі оподаткування. У випадку ТОВ «Дизельний завод», правильність визнання доходів, витрат, формування резервів, оцінки активів безпосередньо впливає на об'єктивність податкової бази й, відповідно, на рівень податкових ризиків.

У межах аналізу було встановлено, що окремі аспекти обліку фінансових результатів на підприємстві несуть у собі потенційні ризики для правомірного розрахунку податку на прибуток та ПДВ. Найбільш вразливими зонами є: невиправдане або несвоєчасне визнання доходів і витрат, некоректне формування резервів без підтверджуючих документів, відсутність уніфікованих графіків технічного обслуговування для капітального ремонту, а також розбіжності між даними бухгалтерського обліку та податкової звітності.

Аналіз ситуацій, що виникають у практиці ТОВ «Дизельний завод», дозволив виявити низку структурних проблем у системі обліково-податкової інтеграції: недостатній внутрішній аудит, неформалізований порядок обґрунтування облікових оцінок, ручні помилки при веденні обліку, відсутність автоматизованого контролю за коректністю первинної документації.

Для мінімізації зазначених ризиків доцільним є перегляд облікової політики у частині податкової відповідності, впровадження автоматизованих процедур перевірки податкових накладних і дат визнання доходів/витрат, а

також запровадження внутрішнього податкового аудиту як елемента системи управління фінансовими ризиками.

Таким чином, облікова дисципліна і контроль за достовірністю формування фінансових результатів відіграють вирішальну роль у забезпеченні податкової безпеки підприємства, запобігають фінансовим санкціям і сприяють підвищенню прозорості господарської діяльності в умовах сучасного регуляторного середовища.

Отже, у другому розділі досліджено організацію обліку та систему аналітичного оцінювання фінансових результатів діяльності ТОВ «Дизельний завод» у динаміці за 2022–2024 роки. Отримані результати дозволяють зробити низку важливих висновків щодо ефективності обліково-аналітичного забезпечення та фінансового стану підприємства.

Згідно з результатами аналізу фінансової звітності, підприємство упродовж досліджуваного періоду зіткнулося з суттєвим зниженням доходів від основної діяльності та переходом від прибутковості у 2022 році до збитковості у 2023–2024 роках. Особливо негативною є тенденція до наростання інших операційних витрат і витрат позареалізаційного характеру, що вказує на наявність внутрішніх диспропорцій у системі управління витратами.

Облікова політика підприємства побудована відповідно до вимог національного законодавства і стандартів бухгалтерського обліку. Застосування методу нарахування, методу ФІФО для оцінки запасів, а також виробничого та лінійного методів амортизації забезпечує відповідність принципам обачності, порівнянності та повноти облікової інформації. Однак у практичному аспекті потребує посилення контроль за формуванням резервів і актуалізацією калькуляцій собівартості.

Дослідження бухгалтерського обліку доходів і витрат підприємства дозволило простежити логіку формування фінансового результату на рахунках 79 та 44. Застосування рахунків 70, 90–94 у комбінації з обліковими регістрами (журнал-ордери, аналітичні відомості, зведення витрат) забезпечує можливість формування достовірної звітності. Водночас практика свідчить про залежність

показників прибутковості від облікових підходів до визнання доходів та витрат, що потребує ретельного внутрішнього контролю.

Аналіз фінансової звітності продемонстрував погіршення рентабельності діяльності. Від’ємні значення чистого фінансового результату у 2023–2024 роках, зниження коефіцієнта автономії та зростання боргового навантаження свідчать про системні фінансові проблеми, які не можуть бути усунуті лише за рахунок тимчасових доходів.

Незважаючи на формальну наявність процедур контролю, підприємство не має розвиненої системи внутрішнього аудиту, а контрольні функції здебільшого зосереджені у межах бухгалтерської служби. Недостатній рівень попереднього контролю, відсутність системного аналізу відхилень та неавтоматизованість контрольних дій є факторами, що негативно впливають на достовірність і об’єктивність формування фінансових результатів.

Узагальнюючи, слід зазначити, що обліково-аналітична система ТОВ «Дизельний завод» у цілому функціонує відповідно до законодавчих вимог, проте потребує підвищення ефективності на рівні контролю, управління витратами та оцінки фінансової стабільності. Запровадження внутрішнього аудиту, посилення процедур попереднього фінансового контролю та використання інструментів управлінського обліку є ключовими резервами підвищення достовірності та ефективності фінансових рішень.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теми «Методика формування фінансових результатів діяльності підприємства та їх оподаткування» було проведено комплексне теоретико-практичне вивчення підходів до визначення фінансових результатів та оцінено їх реалізацію на прикладі ТОВ «Дизельний завод».

У першому розділі роботи систематизовано та критично осмислено наукові підходи до трактування економічної сутності фінансових результатів. Розглянуто поняття прибутку, збитку, фінансового результату до оподаткування, а також класифікацію результатів за видами діяльності. Встановлено, що формування фінансового результату має багатокomпонентну природу й відбувається на основі принципів нарахування, співставлення доходів і витрат, обачності та обґрунтованості.

Проаналізовано теоретичні моделі формування прибутку в обліку за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародною практикою. Зокрема, висвітлено підходи українських та зарубіжних науковців до визначення моменту визнання доходів і витрат, оцінки собівартості, обліку фінансових результатів.

Розглянуто нормативно-правову базу, що регламентує облік фінансових результатів, зокрема положення законодавства, НП(С)БО, МСФЗ, які впливають на процес відображення доходів, витрат і кінцевого фінансового результату в звітності підприємств.

У другому розділі досліджено систему формування фінансових результатів безпосередньо на підприємстві — ТОВ «Дизельний завод». Проаналізовано особливості облікової політики, яка відповідає принципам національного обліку та передбачає застосування методу нарахування, методу ФІФО, виробничого та лінійного методів амортизації. Визначено, що доходи визнаються на момент передачі продукції або завершення послуг, а витрати — у періоді їх фактичного виникнення, що дозволяє забезпечити зіставність та обґрунтованість фінансових результатів.

Проведено глибокий аналіз фінансової звітності за 2022–2024 роки, включаючи горизонтальний, вертикальний і коефіцієнтний аналіз. Установлено, що у 2023–2024 роках підприємство стало збитковим: чистий дохід зменшився на понад 65%, натомість зросли інші операційні та фінансові витрати. Коефіцієнти рентабельності, автономії та забезпеченості оборотних активів свідчать про зниження ефективності господарювання та фінансової стійкості. Особливу загрозу становить зростання витрат позареалізаційного характеру, зокрема інших витрат, які у 2024 році перевищили 25 млн грн.

Окремо вивчено стан внутрішньогосподарського контролю за формуванням фінансових результатів, виявлено недоліки в організації контролюючих процедур, зокрема — відсутність внутрішнього аудиту, обмежений обсяг аналітичного контролю витрат, формальність у перевірці відхилень фактичних витрат від запланованих. Запропоновано шляхи удосконалення: впровадження структурного контролю, автоматизація перевірок, посилення ролі управлінського обліку.

Закцентовано увагу на проблемних аспектах обліку фінансових результатів у контексті податкових ризиків: розглянуто типові облікові помилки, що можуть призводити до порушень податкового законодавства, і розроблено рекомендації щодо їх запобігання.

Формування фінансових результатів є ключовим елементом управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, що потребує не лише чіткої облікової політики, а й ефективної системи внутрішнього контролю та податкової відповідності. Практичні рекомендації, розроблені у ході роботи, можуть бути використані для підвищення якості фінансового менеджменту, оптимізації податкового навантаження та забезпечення стабільного розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк І. А. Основи фінансового менеджменту: підручник. У 2 т. – Т. 1. – К.: Елга, Ніка-Центр, 2001. – 528 с.
2. Гудзенко Н.М., Григораш М.В. ОБЛІК І МІСЦЕ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ У ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА. Вісник ХДУ: Серія Економічні науки. 2018 Том 2 № 29
3. Гриліцька А.В. Шляхи вдосконалення організації обліку витрат від операційної діяльності/ А.В. Гриліцька, О.М. Хавроненко// Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. – Випуск 14. – 2016. – с.928-931.
4. Глушко, В. І., & Грачова, В. О. (2019). Методика формування фінансових результатів діяльності підприємства. ПолтНТУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/6073>
5. Брагіна О. В. Облік витрат підприємства: навч.-метод. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 202 с.3.
6. Витрати : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку від 31 груд. 1999 р. № 16. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 10.04.2025).
7. Джерелейко С. Інструментарій покращення фінансових результатів у системі зміцнення економічної безпеки підприємства // Вісник ХНУ. Економічні науки. – 2022. – № 6(1). – С. 67–74. – DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-10](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-10)[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-10](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-10)
8. Ентоні Р. Н., Ріс Дж. С. Основи бухгалтерського обліку / пер. з англ. – К. : Лібра, 1993. – 560 с.
9. Зянько В.В. Роль внутрішнього контролю в процесі управління підприємством / В.В. Заянько, А.О. Тесьолкіна // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2016. – № 1. – С. 39–43
10. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку від 07 лют. 2013 р. № 1. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 05.03.2025).

11. Кононенко Ж. А., Грибовська Ю. М., Ходаківська Л. О. Фактори зміни величини фінансових результатів підприємства // Інвестиції: практика та досвід. – 2020. – № 1. – С. 27–32. – DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.1.27>
12. Кріщенко І. О. Формування фінансових результатів підприємства: методологічні аспекти // Економіка та держава. – 2016. – № 11. – С. 42–45.
13. Коваленко М. І. Організація внутрішньогосподарського контролю: теорія та практика. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 312 с.
13. Кейнс Дж. М. Загальна теорія зайнятості, процента і грошей / пер. з англ. В. Родіонова. – К.: Центр економічної літератури, 2007. – 472 с.
14. Кононенко Ж. А., Песцова-Світалка О. С., Петренко В. О. Прогнозування фінансових результатів як елемент планування розвитку діяльності підприємства // Інфраструктура ринку. – 2019. – Вип. 36. – С. 171–176. – DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct36-27>
15. Кононенко Ж. А., Грибовська Ю. М., Ходаківська Л. О. Фактори зміни величини фінансових результатів підприємства // Інвестиції: практика та досвід. – 2020. – № 1. – С. 27–32. – DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.1.27>
16. Любар О. О., Григораши М. В. Організаційні основи побудови обліку витрат операційної діяльності на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6757> (дата звернення: 08.05.2025). DOI: [10.32702/2307-2105-2018.12.86](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.86)
17. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) : офіц. переклад. Київ : Мінфін України, 2021. URL: <https://mof.gov.ua/uk/msfz> (дата звернення: 10.04.2025).
18. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) : офіц. переклад. Київ : Мінфін України, 2021. URL: <https://mof.gov.ua/uk/msfz> (дата звернення: 10.04.2025).
19. Назарова, Г. Б. Облікові процедури формування фінансових результатів: сучасний стан та напрями їх вдосконалення / Г. Б. Назарова, Л. В. Кононенко, А. К. Калашнікова // Економічний простір : зб. наук. пр. – Дніпро,

2020. – № 156. – С. 206-212. <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/11029>
<https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-38>.

20. Проскуріна Н., Гнідкова А. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів як інструмент оцінки ефективності діяльності підприємства // Економіка та суспільство. – 2022. – № 43. – [Електронний ресурс]. – DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-74>

21. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> . (дата звернення: 04.03.2025).

22. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 04.03.2025).

23. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 05.04.2024).

24. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Доходи» : затв. наказом Мінфіну України від 29.11.1999 р. № 290 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>

25. Проскуріна Н., Гнідкова А. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів як інструмент оцінки ефективності діяльності підприємства // Економіка та суспільство. – 2022. – № 43. – [Електронний ресурс]. – DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-74>
 URL: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_105/43.pdf

26. Пчелинська Г. В., Кирилова М. В. Сучасна проблематика обліку фінансових результатів за видами діяльності підприємства // Фінанси, облік і аудит. – 2020. – № 6. – С. 97–102. – DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2020-262-6-97-102>

27. П. О. Куцик. Р. М. Воронко, К. І. Редченко. АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ФІНАНСОВИХ

РЕЗУЛЬТАТИВ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-62-01>.

28. Петренко В. А. Внутрішній контроль: сучасні концепції та організаційні аспекти. Бухгалтерський облік і аудит. 2022. № 5. С. 27–31.
Савчук Л. М., Бендера Т. Г., Кужель М. В. Облік витрат підприємства : навч. посіб. Тернопіль : Економічна думка, 2021. 272 с.

29 Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : підручник / С. Ф. Покропивний. – 5-те вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2006. – 528 с.

30. Савицька Г. В. Аналіз господарської діяльності підприємства : підручник. – 6-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2011. – 664 с.

31. Рзаєва Т. Г. Фінансові результати та напрями їх аналізу за показниками фінансової звітності / Т. Г. Рзаєва, О. В. Сереветник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2020. – № 3. – С. 121-124. URI <https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/9231>

32. Скрипник М. І., Шайнюк І. В. Облік фінансових результатів в умовах імплементації стандартів обліку // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". — 2020. — №17.

33. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів / пер. з англ. С. Панейко. – К.: Наш час, 2002. – 592 с.

34. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : підручник / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.

35. Фесенко В. В., Воронцова Л. А. Аналіз фінансових результатів підприємств України. Ефективна економіка. 2020. № 1.

36. Методичні рекомендації з формування облікової політики для підприємств / Мінфін України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/npas-oblikova-polityka> (дата звернення: 16.03.2025).

37. Gordon H. L. Accounting: Principles and Applications. – Cincinnati: South-Western College Pub., 1994.

38. Kaplan R. S., Cooper R. Cost & Effect: Using Integrated Cost Systems to Drive Profitability and Performance. – Boston: Harvard Business School Press, 1998.)

39. Samuelson P.A., Nordhaus W.D. *Economics*. – New York: McGraw-Hill, 1997. – 776 p.

40. <https://dizelnyy.com.ua/about.html>

41. <https://zakon.rada.gov.ua/>

42. <https://clarity-project.info/edr/38515997>

43 *International Financial Reporting Standards (Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ)*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (дата звернення: 24.03.2025).